

СТЕНОГРАМА

засідання "круглого столу" в Комітеті Верховної Ради України
з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів на тему:
"Демографічна ситуація в Україні: перспективи розвитку нації. Створення
Демографічного агентства України"

26 червня 2024 року

Веде засідання голова Комітету ТРЕТЬЯКОВА Г.М.

ГОЛОВУЮЧА. І, як дуже часто буває наша країна в демографічному прориві, чи в демографічних проблемах має таку проблему одну із найскладніших у світовій практиці взагалі. Ми проводимо наш "круглий стіл", назва його "Демографічна ситуація в Україні: перспектива розвитку нашої нації. Створення Демографічного агентства України". Тому що в нашому комітеті у 2019-2020 роках була ініціатива при Міністерстві соціальної політики створити демографічне агентство, результати роботи якого мали б надаватися всім політикам, які працюють в Україні, Президенту, народним депутатам, урядовим структурам, всім політичним партіям, які працюють на території України потрібна інформація від демографічного агентства, як живуть наші родини, як живуть наші домогосподарства в Україні.

У нас багато виступаючих, водночас, я візьму перше слово і використаю час, який відведено мені, як модератору, а також заберу час, який ми відвели для Бебешка Тараса Анатолійовича, українського філософа, він не зможе сьогодні прийняти участь у нашому засіданні водночас вчора ми проговорили більше ніж 4 години саме по демографічних проблемах в Україні. І частина його думок я хочу донести у своєму вступному слові для всіх слухачів, які сьогодні з нами на зв'язку.

Спочатку хочу зробити два застереження, особливо для політиків, тому що демографія, це та штука і демографічна стратегія це та річ, яка не передбачає короткострокових рішень. Демографія, це завжди довгострокові рішення, а це означає, що довгостроковість таких рішень вона лежить поза межами політичного циклу. І це означає, що політики, які починають запроваджувати вирішення демографічних проблем, вони не отримують у своєму політичному циклі якогось зиску, політичного в першу чергу. Вони будуть працювати на наше майбутнє, на майбутнє нашої України. І саме в цьому полягає їх геройський вчинок, якщо вони такі речі довгострокові започатковують.

Друге застереження стосується тієї речі, про яку я сказала на форумі демографічному, який провадило Міністерство соціальної політики, що надзвичайно сильно родини, людина реагує на невизначеності. І народжувати дитину чи ні завжди в родині пов'язано з тим, чи розуміє родина, що з тими невизначеностями, з якими стикає нас життя, що родина їх зможе подолати. І оця невизначеність – це те, з чим ми маємо як влада, як державні урядовці, як політики працювати для того, щоб подолати той страх, який генерує невизначеність як таку. Я до цього повернуся в кінці свого виступу.

Водночас хочу повернутися до нашої демографічної стратегії. Ми всі розуміємо, що завдання демографічної стратегії – це збільшення нашого народонаселення нашої України. Яким чином можна збільшити населення, ми теж всі з вами дуже добре розуміємо.

Це перше – народити більше наших українців.

Друге. Повернути тих, хто з 22-го року знайшов тимчасовий прихисток за кордоном. Повернути тих (це другий аспект повернення наших українців), повернути тих, про кого казав наш Президент на початку 19-го року, повернути тих українців, хто пережив за кордоном ту навалу советську, яка була в Україні, і повернути тих українців, які сьогодні пристосувалися і стали мігрантами за кордоном, до України. Це одне із завдань, яке ми можемо вирішити, якщо ми повернемо наш народ, наших українців.

І третя частина, як збільшити кількість людей, які проживають на нашій території нашої республіки, бо у нас устрій сам республіканський, це залучити мігрантів визначених спеціальностей, тих, яких ми будемо вважати за необхідне, щоб вони долучилися до життя, до наших традицій, до нашої культури.

По кожному з цих трьох шляхів демографічна стратегія, яка напрацьована в Міністерстві соціальної політики, а також в Указі Президента про розвиток людського капіталу чи про людський розвиток, у 21-му році наш Президент підписав такий указ, який, власне, визначив стратегію розвитку людського капіталу. По кожному з цих шляхів, цих трьох шляхів нам потрібно створити умови, тому що влада не може примусити людей повернутися, не може примусити когось народити, не може примусити мігрувати на нашу територію людей, які живуть сьогодні в різних країнах, але не задоволені умовами життя в своїх країнах.

Для того, щоб у нас збільшилося народонаселення, урядовці, політики можуть тільки створювати умови для того, щоб українці поверталися до тих умов, які створюють ті, хто залишився на нашій території і розбудовує нашу країну. Це непросте завдання, водночас його можна розкласти на складові.

Я їх розкладу на дві частини, я думаю, що ми обговоримо це впродовж сьогоднішнього нашого "круглого столу". В першу чергу – це безпековий аспект. Далі я буду говорити про нашу розмову з паном Бебешком і до тих тез, до яких я приєднуюся як політик, як особистість. В безпековому аспекті можна розглядати два рівні: національний і індивідуальний рівень.

Якщо ми подивимося на національний рівень, то я є прихильником того, щоб ми почали повертатися до ядерної доктрини, бо саме ядерна зброя як та штука, яка забезпечує безпеку України для невторгнення як зброя стримування, є однією зі складових, коли людина обирає країну життя ту, яка здатна боротися і перемагати.

Другий аспект у національному рівні безпековому – це екологічний аспект. Відповідно кліматична міграція, з якої ми вже чітко розуміємо, що

останні роки чітко показують зміну клімату на всій планеті, ми розуміємо, що буде кліматична міграція і навіть на території України. Стає все спекотніше і це означає, що люди будуть мігрувати, і є проблема для України в екологічному сенсі – це збереження нашого Дніпра, річки, яка... каскад якої утворює для нас третю складову – енергетичну складову, і річки, яка дає нам водний запас, який може робити меліорацію наших земель, на яких можуть проживати наші українські родини і шукати собі економічної незалежності, виробляти фермерські продукти, продукти, які на нашому чорноземі, який потрібно зберігати.

Третій аспект – це енергетичний. Звісно, виклики війни поставили перед нами дуже велике завдання. В першу чергу це децентралізована генерація електроенергії, на яку ми дуже швидко і потужно переходимо. Енергетична незалежність на національному рівні має стати частиною нашої демографічної політики.

Але, крім національного рівня, у нас має бути і індивідуальний рівень. І ці три завдання, які на національному рівні може ставити собі Україна в демографічній стратегії, вони втілюються, в тому числі і в аспекті індивідуальному або груповому наших громад, які живуть на землі.

В першу чергу – це безпека фізична, це поліція. Чи потрібні нам шерифи, яких ми можемо обирати? Муніципальна поліція, яка може, яку вибирає, обирає громада із фахівців і яка опікується безпекою на індивідуальному або громадському рівні.

Охорона здоров'я, яка має бути у кожного українця, тому що кожен з нас є поновлюваним активом, наше здоров'я можна поновлювати. І навіть ті, хто втратили якийсь функціонал, вони можуть за допомогою новітніх технологій поновлювати свій функціонал.

Ще одна частина – це озброєння і наша безпека на рівні родини. Чи будемо ми легалізувати зброю, яку саме? Про це дуже потужно працює наш комітет пана Іонушаса у Верховній Раді. Водночас, як кажуть техасці, коли заїжджаєш в їх селища, в цьому селищі, чи в цьому населеному пункті 80

відсотків людей озброєні, а це означає, що злочинцям тут буде даний відпір. Тому це озброєння і легалізація зброї – це теж один з аспектів безпекового нашого життя.

Ну і нарешті економічна незалежність. Економічна незалежність кожної нашої родини – це теж безпекове питання. Водночас, я б його розклала в економічному аспекті. Економічна незалежність – це означає, що українець має мати можливість розпочати власний бізнес. Якщо не власний бізнес, то отримати роботу як найманому працівнику на підприємстві, який дає гідну заробітну плату, яка дозволяє утримувати утриманців. Дітей, утримувати людей з інвалідністю, утримувати безробітних, утримувати людей поважного віку і годувальники мають мати таку можливість бути економічно незалежними. Економічно незалежними – це означає не бути рабом когось з них.

Україна республіка і колись Президент наш розпочав програму накопичення від ренти на наші природні запаси, які є, водні запаси, земельні запаси. Все, що є у нас, якщо ми живемо в устрої республіканському, то в цьому випадку всім цим володіють люди, які живуть. Держава, уряд, службовці, політики є лише найманими менеджерами, які допомагають нам, кожному українцю, розпоряджатися тим майном і тими природними багатствами, на території яких ми живемо. А це означає, що ми можемо запровадити новітню, нову систему, коли ми хоча б для наших діточок від кожної плати за користування землею, водними ресурсами можемо фондувати накопичення на кожну дитину. І це означає, що у 18, у 20 років кожна дитина, яка народилася, може отримати маленький капітал за рахунок – а, може, і не маленький, - за рахунок якого вона може жити. Це означає довготривале опікування нашими дітьми. І, безумовно, це має стати частиною нашої демографічної політики.

Невизначеність. Пообіцяла, що я наприкінці повернуся до невизначеності і як з нею працювати взагалі, з цією невизначеністю. Взагалі у невизначеності, звісно, є, з одного боку, страх перед нею. І тому родина

боїться, особливо в умовах війни, народжувати дитину. Водночас у невизначеності є дуже позитивна сторона: невизначеність – це розвиток, тому що невизначеність – це динаміка до вирішення проблем. Прийняти виклик невизначеності, прийняти урядом, прийняти політиками, прийняти кожною родиною цю невизначеність і мати механізми роботи з цією невизначеністю, мати в державі допомогу від держави, коли родина потрапляє в складні життєві обставини, а це означає стикнутися з невизначеністю, - це те, що ми маємо робити як частину нашої демографічної стратегії.

Ну, а далі переходимо до наших запрошених, до наших виступаючих, з якими ми, як завжди, йдемо у такому регламенті. У нас буде виступ народних депутатів сьогодні, які присутні: Сергія Гривка, який був автором одного з законів, яким він мав намір стимулювати демографічну народжуваність, одну з частин збільшення нашого народонаселення; а також Микола Княжицький хоче виступити. Пропонуємо їм в рамках "круглого столу" по 5 хвилин. Потім у нас є стратегія демографічна, яка опрацьована Міністерством соціальної політики, яка наразі опрацьовується, яку наразі можна ще змінити у разі потреби, яку ми маємо затвердити як урядову стратегію, а, може, не тільки як урядову, а, може, як президентську стратегію. Тому що опрацювання такої демографічної стратегії є частиною, в тому числі і вимог нашого плану Ukraine Facility.

А далі кожен із учасників до п'яти хвилин, і далі ми перейдемо до обговорення, яке має зайняти до 30 хвилин, таким чином ми мусимо вкластися в 2-2,5 години.

Передаю слово своєму колезі. Гривко Сергій Дмитрович, будь ласка.

ГРИВКО С.Д. Дякую, Галина Миколаївна. Дякую, шановні колеги. Я дуже вдячний за цей "круглий стіл", тому що демографічна ситуація в Україні дуже складна зараз. Відповідно Україна знаходиться вже не в демографічній кризі, а входить в демографічну катастрофу, тому що

коефіцієнт народжуваності за оцінками різних експертів знаходиться між показниками 0,7-0,9 дитини на одну сім'ю, із загальноприйнятих світових розрахунків це означає катастрофу для країни.

Відповідно, на жаль, багато представників влади не усвідомлюють, що питання демографії, демографічної кризи вплине на кожного українця і матиме дуже тяжкі наслідки – це економічний занепад, різкі реформи влади, щоб утримати економічну стабільність та інші заходи. І це питання перекладали на нові політичні скликання, а займались господарством держави. В той же час демографія, демографічне питання нас торкнеться відразу після перемоги, і відповідно нам потрібно зараз орієнтуватись і шукати рішення на те, щоб подолати демографічну кризу та подолати цю катастрофу. Відповідно потрібно шукати ці рішення, бо народження дитини – це щастя не тільки для сім'ї, а щастя для держави, тому що кожна дитина після народження стає суб'єктом економічної діяльності. Починає зростати попит на різні товари та послуги, відповідно від цього формуються, створюються нові підприємства та підприємці, іде зростання держави. І демографічне питання – це як основа основ, базис економічного розвитку України. Відповідно за демографічними показниками коефіцієнт народжуваності у нас коливався від 1,5 до 1-1,5, потім знову, і зараз дуже сильно занепає. І нам потрібно шукати швидкі необхідні рішення, які потрібно втілювати саме зараз. Відповідно моїм законопроектом я намагався збільшити допомогу, яка показує, скажімо так, на історичному циклі нашому, що збільшення допомоги впливає на підвищення коефіцієнту народжуваності десь орієнтовно на 0,3 одиниці. Тобто у багатьох європейських країнах запроваджені допомоги при народженні. Але це питання комплексне і тут не тільки потрібно рішення, як орієнтуватися на один вид допомоги, але і на інший. Тобто забезпечення житлом, вирішення питання житла для молодих сімей – це одне якби з основних. В той же час, я вже не кажу, що безпека, це зараз, напевно, найголовніше питання, і відповідно таким чином хочеться

знайти ці рішення, щоб забезпечити виживання та розвиток і процвітання нашої країни.

Тому я б хотів би, Галино Миколаївно, по регламенту відповідно у нас багато виступаючих, я б хотів би, щоб, можливо, після кожного виступаючого була можливість задавати питання і відповіді, щоб у рамках діалогу і дискусії, тому що я вважаю, що це питання перше після безпеки. І тому воно буде важливе, я дуже вдячний, що ви його підняли.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. 2 хвилини пану Анатолію Остапенку. У нього сьогодні форум ветеранів, він нас привітає.

ОСТАПЕНКО А.Д. Да, я всіх вітаю, всіх присутніх. Дійсно, питання дуже важливе і ми на комітеті його розглядаємо, рухаємо. Я погоджуюсь з Галиною Миколаївно, що це довгострокова перспектива, яку ми повинні започаткувати зараз, тим більше в час повномасштабної агресії проти України. І це дійсно питання, і екології, і економічної безпеки наших громадян і всього-всього іншого. Я дякую нашим колегам, які приймають участь, зокрема, пану Миколі Княжицькому за те, що він бере участь в обговоренні. Зараз я чому взяв слово, воно незаплановане, тому що я хотів прийняти участь в обговоренні. Але дійсно буде зараз ветеранський форум, на який я повинен поїхати як голова підкомітету з питань соціального захисту прав ветеранів і дійсно послухати ті пропозиції, які будуть ветерани висловлювати з точки зору забезпечення їхнього подальшого життя. Я думаю, що одне із питань демографічно підтримати країну і як ветерани вони повинні також розуміти ці всі аспекти, тому що вони зараз боронять, а як далі буде жити Україна – це дуже буде важливо в розумінні і ветеранів, і всіх громадян України, які живуть і забезпечують нашу перемогу.

Ще раз хочу наголосити, ті питання, які наголосила голова комітету Галина Миколаївна Третьякова та Сергій Дмитрович Гривко, який опікується

цим питанням, це довгострокова перспектива, це економічна незалежність нашого громадянина, це екологічна безпека та, звісно, безпека в забезпеченні наших громадян всім тим, що декларує держава і те, що у нас зазначено в Конституції України.

Я всім бажаю плідної праці, напрацювань. Звісно, буду ознайомлюватися з тими пропозиціями і напрацюваннями, які будуть після завершення цього "круглого столу". Всім бажаю успіхів і тільки разом до перемоги. Слава Україні!

ГОЛОВУЮЧА. Героям слава!

Княжицький Микола Леонідович, народний депутат України, голова підкомітету Комітету з питань гуманітарної та інформаційної політики. Будь ласка, пан Микола.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Дякую, пані голово. Дякую за ініціативу, конференцію, можливість висловити деякі свої думки.

По-перше, хочу сказати, що коли ми говоримо про демографічну політику, очевидно, вона має два аспекти. Один з аспектів – народжуваність. І тут колега, який виступав, сказав, назвав коефіцієнти катастрофічні, які ми маємо, очевидно, що це пов'язано з декількома аспектами. Один з них – найголовніший – безпековий. Але, крім безпекового, є інші аспекти. Ми маємо приклад, наприклад, сусідньої Польщі, де свого часу уряд ввів великі коефіцієнти доплат сім'ям за кожну дитину і доплат на сім'ї. І спочатку це потягло за собою ріст народжуваності, але потім було падіння. З чим було пов'язано падіння? З тим, що уряд почав вчиняти різноманітні антидемократичні кроки, які були засуджені в Європейському Союзі, і в громадян просто виникла зневіра в майбутньому своєї країни. Саме через це для нас дуже важливо, як підтримувати народжуваність фінансовими способами і ресурсами, але так само і будувати ефективну демократію, яка людям буде давати надію на щасливе майбутнє саме в цій країні для себе і

для своїх дітей. І якраз, я думаю, перемовини, які почалися у нас з Європейським Союзом, нам в цьому допоможуть, тому що так чи інакше ми будемо демократизуватися.

Але друге питання, яке є зараз актуальним і важливим, – це, безумовно, ті люди, які виїхали з України. Ми толком не знаємо, скільки їх, тому що зареєстровано порядку 6 мільйонів так званих біженців у країнах Європейського Союзу. Це більшість, бо більшість їде в Європу. Але, наприклад, дослідження КМІС говорили про те, що ми зменшилися на 11 мільйонів осіб, а інші навпаки кажуть, що набагато менше виїхало – 2 мільйони. Тому чіткої, зрозумілої цифри у нас немає. Максимум на що ми можемо орієнтуватися, це от на 6 мільйонів біженців. Переважна більшість з них це жінки і діти, і це теж проблема, бо як виїхали жінки, то яка народжуваність буде в Україні, просто їх немає кому народжувати. І відсоток українських жінок, які народили в Польщі дітей загалом в польському демографічному потенціалі – це було 15-20 відсотків. Тобто ми серйозно додали полякам у тому, щоб збільшилася їхня народжуваність в минулому році, натомість це ті діти, які не народилися у нас.

Близько 700 тисяч – це особи призовного віку, це чоловіки. Це не означає, що всі вони можуть служити в українській армії, бо частина з них може мати якісь хвороби під час обстеження. Але з ними теж є проблема, тому що для них ми не забезпечили... ми обмежили надання консульських послуг, що, очевидно, відштовхує всіх цих людей від України. Але не надали можливості стати на облік навіть тим, хто хоче. Тому що якщо хтось виїхав з України там в 5 років, то він не має ані ідентифікаційного коду, ані інших документів, які потрібні для того, щоб стати на облік в ТЦК, якщо приїхати в Україну, і не можна їм стати на облік через "Резерв+", тому що це система оновлення даних, а не постановки на облік. Тому, безумовно, треба було б консульським нашим установам надати таку змогу ставити на облік цих людей, які хочуть стати на облік, але фізично не можуть цього зробити.

Маємо величезну проблему з дітьми. Зараз у багатьох країнах, у Польщі зокрема, всіх дітей зобов'язали обов'язково закінчувати польську школу. На жаль, українські школи цим користаються і не мають можливості, і припиняють дистанційне навчання. Дитина, яка йде в школу в 14-15 років, зустрічається там з булінгом, з проблемами, з неможливістю дістати повноцінну освіту, натомість українську освіту вона не дістає в цей час, тому що дуже часто це дистанційне навчання для дітей припиняється, хоча ці діти або їхні батьки планували повернутися в Україну. І через те робота з освітою, із забезпеченням українською освітою дітей за кордоном є надзвичайно важливою.

Не менш важливим є, звичайно, проблема житла, забезпечення житлом. Бо повернення людей для нас є чому настільки важливим? Тому що мета Путіна – це мати знелюднену Україну, це Путін хоче, щоб нас тут не було і тоді той мінімум, який залишиться не зможе ані утримувати свою армію, тому що буде мало податків, ані воювати і таку країну буде набагато легше завоювати. Через те питання міграції – це, я вважаю, головне питання. І повернення українців – це головне питання національної безпеки України після питання, безумовно, оборони України. І вони пов'язані між собою.

І коли вже зараз в нас міністерка соціальної політики, інші урядовці говорять про необхідність наймати і запрошувати до нас людей з інших країн, і це відбувається, якщо ви подивитеся на будівельні компанії – вони вже зараз наймають індійців і єгиптян, є багато рекрутингових компаній. Натомість самих українців сюди ми не запрошуємо. Навпаки ми робимо все, щоб їх відштовхнути дуже часто непередуманими кроками держави чи непередуманими кроками зі спробою їх там мобілізувати, припинити надавати консульські послуги, через систему постановки на облік і з багатьма іншими надзвичайно важливими речами. Ми не повинні...

ГОЛОВУЮЧА. Скільки ще потрібно, пане Микола?

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Ну дайте, я ще п'ять хвилин не говорив, мені здається.

ГОЛОВУЮЧА. Вже проговорили, я поставила, я завжди ставлю таймер.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Хвилину, так. Значить, надзвичайно важливо не розділяти ВПО і тих, хто виїхав, тому що я маю громадські організації, які в Україні працюють з тимчасово переміщеними особами, зокрема, в західних регіонах України. Ці люди потребують, очевидно, матеріального забезпечення, забезпечення їхніх дітей. Обов'язково нам потрібно звертати увагу на активну нашу політику у виробленні міграційної політики Європейського Союзу. Зараз ці перемовини ідуть, це окремий напрямок. Обов'язково потрібно мати спеціальну державну програму, яка лише опрацьовується, Фонд відновлення демографічного потенціалу. І я точно буду ініціювати створення спеціального міністерства демографії і діаспори, тому що це пов'язані речі.

Ми можемо об'єднати Україну лише тоді, коли всі українці і в Україні, і за кордоном об'єднуються для захисту від ворога.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую, пане Миколо. Дякую за цікаву пропозицію щодо організаційної структури та її реалізації.

Слово надаю Дарині Марчак – перша заступниця міністра соціальної політики, одна із основних розробниць демографічної стратегії. Будь ласка, Дарино. 15 хвилин.

МАРЧАК Д.М. Доброго дня, шановна Галино Миколаївно, шановні учасники зустрічі. Дякую за організацію цієї теми. Ми справді нею займаємося вже понад рік дуже інтенсивно. І я знаю, що тут на дзвінку є

багато учасників, які спільно з нами приймали участь у розробці проєкту демографічної стратегії.

Якщо можна, пару рефлексів, а потім я на те, що сказали.... Вибачте, колеги. А після цього я продемонструю саму стратегію.

Щодо ключових тез, які озвучували шановні народні депутати. Повністю погоджуємося з тим, що питання демографії – це питання національної безпеки. Ми постійно про це говоримо. Питання національної безпеки, по-перше, з економічної точки зору, тому що у нас очікувано буде великий дефіцит на ринку праці, ми вже відчуваємо цей дефіцит. І постає питання, хто, в який спосіб має відбудовувати, буде відбудовувати нашу державу, хто буде утримувати всіх тих людей, які не зможуть самостійно себе забезпечувати, хто буде фінансувати бюджетні видатки. Це також питання національної безпеки і стійкості з врахуванням того, що у нас країна-агресор поки що залишається поруч і навряд чи кудись дінеться найближчим часом. І тому для нас питання демографії є одним з ключових, над яким ми зараз працюємо.

Ми підходимо до питання демографії з кількох таких дуже важливих концептуальних речей, засадничих позицій. І базова засаднича позиція – це повага до права вибору кожної людини. Тобто ми як країна вважаємо, що ми можемо стимулювати певну поведінку, але ми не маємо права говорити про будь-який примус по відношенню до людей. І це право на власний вибір, воно є таким красугольним, ключовим наріжним каменем нашого проєкту демографічної стратегії.

І дуже важливе питання – це те, що нам потрібно думати не тільки про народження людини, тому що ми можемо інвестувати дуже багато коштів як країна в те, щоби стимулювати родину народити дитину. Але потім, якщо подивитися на умовно воронку, з чого і як складається наша демографія, то у нас дуже часто не виходить після того як дитина народилася забезпечити, щоби така дитина залишилася проживати в країні. Наприклад не виїхала на навчання і потім на постійне місце проживання за кордон, чи наприклад,

якщо дитина виїжджає закордон, то щоби потім вона повернулася з набутими знаннями до України.

А якщо, наприклад, у нас дитина залишається вже в дорослому віці і нашій країні, ми дуже велику частину наших громадян втрачаємо через передчасну смертність. Очевидно, що зараз причиною передчасної смертності у нас є повномасштабна збройна агресія, але на жаль, статистика дуже чітко свідчить, що і до повномасштабної агресії ми вже втрачали велику кількість громадян, власне саме через передчасну смертність.

І нарешті таке дуже важливе питання, це те, що ми всі знаємо, що у нас у всіх, у держави, у кожної окремої людини є завжди обмеження – це часові обмеження, це ресурсні обмеження і фінансові обмеження. І ми маємо обирати найкращі, обирати оптимальні сфери для інвестицій нашого часу, зусиль і ресурсів, які будуть давати максимально ефективну віддачу, з точки зору досягнення результату.

Власне проєкт демографічної стратегії, який зараз презентуватиму – це спроба дати відповідь з точки зору того, яким чином, куди нам найкраще і найбільш вигідно, як країні інвестувати обмежені часові і фінансові ресурси для того, щоби це дало результат. Мою презентацію видно зараз?

ГОЛОВУЮЧА. Так.

МАРЧАК Д.М. Отже, проєкт Стратегії демографічного розвитку. Перше важливе питання. Проєкт ще знаходиться на стадії доопрацювання. Ми будемо подавати цей проєкт орієнтовно в липні на розгляд, вже офіційний, органів влади і до вересня ми маємо винести проєкт стратегії на розгляд Кабінету Міністрів. Як, Галина Миколаївна, ви правильно зазначили, у нас проєкт стратегії є одним з індикаторів виконання українського плану. Відповідно є вже таке міжнародне зобов'язання України до кінця вересня, до кінця III кварталу проєкт стратегії затвердити. Друга важлива річ, це те, що проєкт стратегії, це високорівневий документ, він не містить детального

плану заходів і через це була там певна критика з боку різних гравців, але я хочу звернути увагу, що в урядовій структурі документів проєкт стратегії чи стратегія і план заходів для реалізації цієї стратегії, це різні документи нормативні.

Зараз ми підготували проєкт стратегії, подамо його на уряд і паралельно вже за два тижні ми запустимо на публічне обговорення проєкт плану заходів, який після затвердження буде також складовою на виконання цієї стратегії, це важливо розуміти для всіх учасників.

Отже, коли ми почали з'ясовувати в чому у нас проблема, яка у нас демографічна ситуація, то тут важливо проговорити про кілька цифр. Перше, до початку повномасштабної війни на території підконтрольній українському уряду проживало приблизно 42 мільйона осіб. Зараз за оцінками інституту демографії у нас проживає на підконтрольній території трохи більше 31 мільйона осіб. Що відбулося? Ми втратили більше 10 мільйонів громадян.

Майже половина з цих громадян у нас залишилась проживати, на жаль, на тимчасово окупованій території. У нас є також 5 мільйонів громад, 4,9 мільйона осіб, які у нас сьогодні проживають за кордоном – це найбільш верифікована оцінка, яку здійснює Центр економічної стратегії на підставі даних Державної міграційної служби і також на підставі статистичних даних наших країн-партнерів. 3,5 мільйона осіб у нас проживають в країнах ЄС та Північної Америки і ще тут якраз уже більше питань до цифри, від півтора до 2 мільйоні осіб, за різними оцінками, проживають в країні-агресорі та в Білорусії.

І виклики, які ми бачимо, вони очевидні, тому що більшість із них посилюються внаслідок повномасштабної агресії, але навіть до початку повномасштабної агресії ми мали багато дуже негативних трендів. Це був тренд на швидке скорочення чисельності населення, на критично низький рівень народжуваності, про що говорив пан Гривко. Це була проблема погіршення стану здоров'я населення і високого рівня передчасної

смертності. Це також проблема була масової еміграції і масова еміграція з України спостерігалася і до початку повномасштабного вторгнення.

Власне на цьому графіку і слайді ми можемо спостерігати порівняння України в частині народжуваності. На сьогодні, за оцінками Інституту демографії, точніше станом на кінець 2023 року, за оцінками Інституту демографії, рівень народжуваності у нас становив приблизно 0,9 дитини на одну жінку, яка може народжувати дітей. І це був один з найгірших показників у світі. Норма відтворення справді 2,2. Середній рівень по країнах ЄС це 1,5 дитини. Але і до повномасштабного вторгнення Україна мала показник десь 1,2 дитини на одну жінку, тобто ми і до повномасштабного вторгнення мали ситуацію з народжуваністю суттєво гіршу ніж в середньому по країнах ЄС. Внаслідок цього у нас відбувається, і це один з найбільш небезпечних трендів, у нас відбувається суттєве старіння населення.

Ви бачите на цих двох графіках, як наша статеві вікова структура населення виглядала в 1991 році і як вона виглядає сьогодні. Те, що з пірамідки ми перейшли фактично в формат трапеції, означає, що на кожного дорослого у нас припадає суттєво менша кількість дітей, але головне це те, що за 20-30 років всі ці дорослі стануть людьми пенсійного віку, а наші діти стануть дорослими, які будуть змушені нас утримувати і платити нам пенсії, і у нас на одного працюючого буде припадати кілька пенсіонерів, що насправді є нежиттєздатною моделлю.

Але друга важлива тенденція, про яку, на жаль, мало хто говорить. Мені хотілось би звернути на це увагу, це те, що крім низької народжуваності, ми ще й менш тривалий період часу живемо і найбільша причина того, що в нас є порівняно низька середньо очікувана тривалість життя, це висока передчасна смертність серед чоловіків. І причини тут насправді не тільки повномасштабне вторгнення. Очевидно, що зараз найбільшою проблемою для життя наших чоловіків, тривалості життя є військова агресія. Ми кожного дня бачимо, яку кількість наших молодих, розумних чоловіків чи жінок ми втрачаємо. Але що ми бачили до початку

повномасштабної агресії, це те, що в нас була значна втрата кількості чоловіків через серцево-судинні хвороби, через відсутність самозбережувальної поведінки – це те, що призводило до високого рівня смертності внаслідок ДТП, внаслідок травмування на виробництві, внаслідок дуже шкідливих звичок: паління, куріння.

I, звичайно, третій тренд, про який вже проговорили – це масштабний виїзд українців за кордон внаслідок повномасштабного вторгнення, але і до повномасштабного вторгнення українці були серед лідерів по отриманню посвідчень на право проживання в країнах ЄС.

Всі ці тренди мають наслідком те, що у нас на сьогодні є дуже песимістичні прогнози щодо кількості громадян і чисельності населення, яка за статус-кво, тобто без зміни політик буде проживати в нашій країні і вона може скоротитися до 25 мільйонів громадян. Саме тому, опрацьовуючи з великою кількістю міжнародних українських експертів питання демографічної політики і цілей, ми визначили низку цілей, які є ширшими ніж два питання, про які звикли всі говорити зараз – народжуваність і мігранти.

Ключове питання, ключова ціль така узагальнена, якщо про неї... Узагальнена ціль – це покращення якості життя в Україні і побудова України як країни, в якій хочеться жити. I, можливо, це питання виглядає трохи недоречним саме для демографічної стратегії, але я спробую зараз пояснити, чому так.

Друга ціль – це створення умов для підвищення народжуваності та підтримка сім'ї. Далі – це, звичайно, зниження передчасної смертності, міграційний приріст населення, оптимальне розміщення населення на території країни, що є важливим для того, щоб у нас був баланс попиту і пропозицій і на робочі місця, і на навантаження на соціальну інфраструктуру, а також адаптація країни до демографічного старіння та створення умов для активного довголіття, оскільки навряд чи ми зможемо ці питання обійти.

Я вибачаюсь.

І я знаю, що в мене майже завершився час і я спробую швиденько.

Що нам потрібно зробити? Нам потрібно зрозуміти одну базову річ: ті демографічні виклики, які ми бачимо зараз, навряд чи ми зможемо подолати їх швидко і радикально змінити тренди, навіть якщо ми повернемося до довоєнних показників, це приглушить трошечки негативні тренди, але не вирівняє, не змінить загальний тренд, навпаки.

Але одна з причин, чому у нас, один з ключових факторів – це те, що нам потрібно зробити, створити умови в яких люди будуть приймати рішення щодо народження дітей, будуть приймати рішення щодо того, що обираючи між Україною та іншою країною, вони будуть залишатися в Україні або вони будуть повертатися за кордон і ми будемо при цьому конкурувати постійно з країнами ЄС.

Вчора відбулася історична подія, ми розпочали офіційні перемовини щодо вступу в ЄС. Коли ми станемо країною ЄС, у нас будуть відкриті кордони і у нас не буде опції заборонити комусь, чи не дати можливості виїхати в іншу країну. Єдине, як ми можемо...

ГОЛОВУЮЧА. Скільки ще потрібно?

МАРЧАК Д.М. 30 секунд.

Для того, щоб стати конкурентоспроможною країною, нам потрібно забезпечувати розвиток індивідуального житла, створювати соціальне житло за прикладом того, я це працює і ефективно показало себе по відношенню до українських мігрантів в ЄС.

Нам потрібно створювати міста, які будуть дружні до людей. На сьогоднішні наші міста не є дружніми до людей, давайте чесно це все визнаємо, там не можна гуляти з візочком і немає де провести час.

Нам потрібно інтенсивно працювати над ефективним розвитком ринку праці. Питання не тільки щодо знаходження вакансій, існування, питання ще

і в продуктивності праці, тому що тільки продуктивна праця і високий рівень продуктивності трансформують високі доходи людей.

Це питання безпечного середовища, про що ви вже говорили і це дуже важливе питання соціальної згуртованості, яке в нас сьогодні випадає поза увагу.

І дуже важлива, ще дві тези буквально.

Перша. Пан Микола Княжицький дуже правильно зазначив, що нам потрібно не тільки говорити про українських емігрантів, точніше про емігрантів з інших країн, нам потрібно перед усім таргетувати українських мігрантів. Я повернуся до цього слайду, тут здається, ні тут немає цієї статистики. У нас українців, за різними оцінками у світі проживає приблизно 12-13 мільйонів, це етнічні українці. Нам потрібно зробити так, щоби якомога більше наших етнічних українців знову захотіли бути українцями за вибором, жити в нашій країні за вибором.

І останнє, це те, що нам потрібно справді дуже обережно ставитися і вибудовувати міграційну політику. І, якщо ми говоримо про залучення мігрантів з інших країн, то спочатку ми маємо забезпечити робочими місцями власних громадян і забезпечити бути переконані, що вони мають гідний достаток в нашій країні.

По-друге, ми маємо зробити все, щоби повернути максимальну кількість українців і етнічних українців з закордону. І залучати мігрантів з інших країн лише, коли перші дві умови забезпечено і лише чітко розуміючи на якій позиції, на якій вакансії, з якими кваліфікаціям, з яких країн...

ГОЛОВУЮЧА. Пані Дарина, давайте ми з повагою будемо відноситися до тих хто у нас виступає, бо, коли ви виступаєте більше, ви забираєте час у інших. У нас у пана Сергія до вас питання.

Дивіться, ми зараз послухаємо, ми послухали Міністерство соціальної політики, у нас є ще один той хто презентує нам стратегію, це заступник представника Фонду ООН у галузі народонаселення в Україні Замостян

Павло. Я вимушена зараз йому вже 10 хвилин давати, тому що ми вибилися з графіку. У мене прохання до всіх виступаючих притримуватися графіку. Пан Сергій ми задамо всі питання, ми прийдемо, я думаю, пані Дарія залишиться з нами.

Будь ласка, пан Павло, 10 хвилин.

ЗАМОСТЯН П. Дякую. Я спробую зекономити навіть час. Я дуже дякую за запрошення взяти участь в цьому важливому заході, тим більше, що він фактично відбувається напередодні, можна сказати, Дня народонаселення, який відзначається 11 липня, досить скоро.

Очевидно, для України зараз цей день буде надзвичайно важливий. Я говорю від агенції ООН, сьогодні я представляю Фонд народонаселення, але сьогодні я говорю також від наших колег із Міжнародної організації міграції Агенції у справах біженців UNHCR, ЮНІСЕФ Дитячого фонду. Це всі ті агенції, які активно долучалися до розробки стратегії, за що ми дуже вдячні за цю ініціативу і вітаємо Міністерство соціальної політики, що так можна сказати, інклюзивно і активно із залученням фахівців необхідних цей процес був організований.

Агенція ООН також на запит міністерства підготувала свої рекомендації до тексту в порядку обговорення, ці рекомендації от цього тижня будуть передані в міністерство. Знову ж наголошую, що це єдина позиція низки агенцій ООН і наша спільна думка, яка може сказати, достатньо позитивна, і рекомендації носять конкретний характер щодо удосконалення тексту, щоб зробити його ще більш відповідним міжнародним підходом, зокрема, з питань міграції, і, скажімо, тим, що відповідають завданням цього документу. Наш фонд, зокрема, і Агенція ООН послідовно відстоюють підходи, які базуються на концепції демографічної стійкості. Вона говорить про необхідність і створення умов механізмів для адаптації політик держави до демографічних змін. Це концепція, яка не стосується лише країн, що знаходяться на шляху розвитку, вона стосується практично

всіх країн у світі, тому що в меншій частині країн світу відбуваються процеси, де народжуваність висока і є надлишок, умовно сказати, молодих людей, що теж є проблемою для їх розвитку, а в більшій кількості країн до яких відноситься і Україна, населення старіє і скорочується, або принаймні не збільшується. Це пані Дарина показала.

І в цілому ми вважаємо, що проєкт стратегії відповідає цьому підходу, який, як зазначено, базується саме на принципі вільного вибору і принципах комплексних дій, спрямованих саме на створення умов для адаптації до тих процесів, які, за великим рахунком, дуже важко змінити, особливо в короткотривалому часі.

От пані Галина зазначила у своєму вступному слові важливість демографічної аналітики. Так, це одна із складових концепції демографічної стійкості. Важливо мати не тільки дані про населення, які ми маємо, і Україна в цьому досить компетентна. Хоча отримання деяких соціально-демографічних характеристик ускладнено, звичайно, в період військового часу, але сподіваємося, що це буде поступово вирішено. Так от, важливо не тільки їх мати, але і використовувати, причому використовувати ці дані аж до рівня громади. І в першу чергу, для України це використання цих даних, демографічних прогнозів зокрема, для планування всіх політик, але в першу чергу політик щодо відновлення і розвитку. Тому що ми маємо знати, скільки і хто буде жити на тій чи іншій території, які будуть потреби, щоб ці потреби і забезпечувати комплексно.

Так от, і другий, дуже важливий аспект, ну, один з важливих аспектів – це комунікація, звичайно. Тому що стратегія, ми сподіваємося, буде схвалена, і далі необхідно буде її реалізовувати. І хочу зазначити, що от, зокрема, агенції ООН дуже, скажімо так, з надією дивляться на те, щоб підтримати саме реалізацію стратегії. Але тут є ризик в тому, щоб, як кажуть, управляти очікуваннями. Стратегія не призведе до зростання народжуваності через рік і через два, це не буде, так би мовити, короткостроковим чи навіть середньостроковим результатом, навіть якщо, ми сподіваємося,

народжуваність дещо зростає. Вона не вирішить цілком всю комплексність процесів демографічних, тому необхідно роз'яснювати різним цільовим групам завдання, ті виклики, по можливості відмовлятися від, скажімо, дуже таких слів "катастрофічні" і так далі, це процеси, які відбуваються в усьому світі. В Сінгапурі от показували, да, там в Польщі і так далі немає катастрофи, є процеси, до яких країни так чи інакше адаптуються, в кожного є свій шлях і є, що головне, позитивний міжнародний досвід, який Україна може використовувати, і тут ми як агенція ООН можемо допомогти.

Стосовно, знаєте, структури управління, напевно, це не є компетенцією агентства ООН, ми підтримуємо будь-яке рішення уряду, яке буде ефективне для виконання завдань, але я думаю, що необхідно врахувати, що демографічна стратегія, як зазначено, це документ високого рівня і тут необхідна ефективна міждисциплінарна, міжурядова, я би сказав, координація, яка от як, наприклад, в питаннях європейської інтеграції очевидно спрацювала, є от результат, яким ми всі пишаємося, українці.

Також необхідно врахувати реальний стан справ із кадровим забезпеченням вже існуючих міністерств і відомств і ми також тут намагаємося, як кажуть, підставити плече. І те, що сказала знову ж таки пані Галина, що стратегія носить довготривалий характер, реалізація, і, напевно, при всій повазі, може пережити декілька урядів і, дай бог, буде ефективною і допоможе нам всім перемогти і в результаті ефективно відновити країну.

Ще раз дякую за запрошення і увагу до цієї важливої теми. Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую, пане Павло.

Я думаю, що ви праві абсолютно, що це не катастрофа, це виклик інтелектуальний і для всіх: для політиків, для держави, і як би ми там не визначали, що таке є держава, що таке є політична еліта, для всіх, виклик для всіх для того, щоб ми поновили свою країну. Дякую.

У пана Сергія Гривка є три питання по стратегії. У мене прохання, він зараз їх озвучить, в першу чергу до Міністерства соціальної політики як до

того, хто на зведенні всіх міністерських пропозицій, у мене прохання відповісти потім, коли ми будемо обговорювати цю стратегію.

Будь ласка, пан Сергій.

ГРИВКО С.Д. Дякую, Галина Миколаївна, що дозволили задати питання. Я хотів би подякувати пану Павлу за те, що він підштовхує до правильних кроків наше міністерство і, в принципі, представників Фонду ООН в цьому напрямку. І дякую міністерству за напрацьовану роботу, тому що насправді це питання дуже важливе. В той же час ці питання, які я хочу задати, вони направлені на те, щоб зробити цю стратегію трошечки краще.

Відповідно в стратегії, я її декілька разів перечитував, намагався акцентувати увагу на деяких питаннях, знову ж таки я не бачу конкретних цілей цієї стратегії. В якому сенсі? Тобто ми розуміємо, що це стратегія демографічного розвитку України на період до 2040 року. Яку конкретно ціль ми повинні отримати в 2040 році? Населення українців 100 мільйонів чи змінити коефіцієнт народжуваності, наприклад, з 0,9 на 2,5, тобто таких конкретних цілей немає. Є стратегічні цілі, але знову ж там тільки, скажімо, тезисно дефініції, можна сказати, чи, можна сказати, інструмент, але конкретної цілі немає, наприклад, як в Республіці Хорватія, яка приймала стратегію розвитку своєї держави, відповідно там конкретно було, в цій стратегії, записано, що станом на 2018 рік коефіцієнт народжуваності – 1,47 у них був, а потрібно збільшити до 2030 до 1,8. Це точно підвищило, скажімо, цю стратегію як стратегічного документа, підвищило і зробило checkpoint, коли там потрібно буде орієнтуватися на перевірку узгодження дій і тому подібне, тому що, наприклад, в 2030-й, в 2035-й, в 2040-й ми повинні вийти на якийсь результат. А якщо результат незрозумілий, в смисле задача незрозуміла, то відповідно незрозумілий і результат отримаємо.

Друге питання. Відповідно в стратегічних цілях, пункт 1 сторінка 16, я по текстовому варіанту йшов, перший абзац і п'ятий абзац, там йдеться про інформаційні кампанії. Відповідно питання, хто ці інформаційні кампанії

буде розробляти та втілювати, бо в головних причинах низької народжуваності на сторінці 5 вказано основну проблему – ціннісні зміни, що є насправді фундаментальною та комплексною проблемою, яку потрібно вирішувати. І це не тільки в Україні, а у всьому світі ця, скажемо, ця фундаментальна проблема і комплексна.

То хто буде готувати ці інформаційні кампанії та їх впроваджувати і які саме інформаційні кампанії будуть, чи буде залучатися наприклад, Пенсійний фонд до інформаційних кампаній. З приводу Пенсійного фонду роз'ясню вже, коли буде давати міністерство відповідь.

І третє питання, яке б точно покращило цю стратегію, чому в стратегічних цілях не прописані безпосередньо міністерства, які будуть втілювати, не закріплені за міністерствами, які будуть втілювати ці стратегічні цілі, тобто ці підпункти? Тому що знову ж таки зараз у нас відбувається засідання "круглого столу", на якому ми обговорюємо не тільки стратегію, але і пропозиції до неї. Відповідно міністерства, центральні органи виконавчої влади, вони дивляться, що вони, можливо, будуть виконувати, що, можливо, потрібно довиконати і відповідно це б точно покращило стратегію, відповівши на ці три питання.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую, пане Сергію.

У нас зараз буде череда виступів центральних органів виконавчої влади, це, власне, міжгалузеве обговорення цієї стратегії і саме ЦОВВ мають зазначити в першу чергу, які з цих завдань вони беруть на себе або якісь інші пропонують.

Андрюїна Дарія Олександрівна – директор Департаменту зайнятості Міністерства економіки України. Будь ласка.

АНДРЮЇНА Д.О. Шановні колеги, колежанки, всіх вітаю. Так, дійсно, проблема демографії є дуже нагальною і багато про це вже було

сказано до мене. Ми справді наразі зіштовхуємося з безпрецедентними демографічними викликами і ще до повномасштабного вторгнення чисельність населення стрімко скорочувалася, ми всі про це знаємо. Також зростає середній вік населення і частка населення працездатного віку зменшувалася. Це все мало...

ГОЛОВУЮЧА. В мене прохання, налагодьте, будь ласка, мікрофон, бо вас чути погано або ближче його поставте, або навпаки.

АНДРІОНІНА Д.О. Я зараз перепідключуся з іншого місця.

ГОЛОВУЮЧА. З перериваннями йде або зв'язок поганий, або з мікрофон щось.

АНДРІОНІНА Д.О. Зараз, хвилинку.

Прохання до адміністратора, можете мене з телефону пустити, я направила запит.

ГОЛОВУЮЧА. З телефону запустити?

АНДРІОНІНА Д.О. Да.

ГОЛОВУЮЧА. Все, вас пустили.

АНДРІОНІНА Д.О. Перепрошую, трохи краще...

ГОЛОВУЮЧА. Давайте. Спасибі.

АНДРІОНІНА Д.О. Отже, для нас, як для Міністерства економіки України, звичайно, демографія розглядається через призму ринку праці. Тому

що, як я зазначила раніше у нас зменшується кількість і працездатного населення, і середній вік населення зростає, і все це у нас впливає в тому числі пенсійну систему.

І задля того, щоб уникнути катастрофи в майбутньому ми вже дійсно наразі маємо закласти пріоритети по нашому демографічному відновленню. І у мене буквально кілька слайдів, якщо дозволите, я б хотіла наголосити на тому, що нещодавно Міністерство економіки України провело опитування роботодавців щодо ситуації на ринку праці в Україні і ми залучили до опитування 3 тисячі 175 роботодавців, вони були дуже різної вибірки, тут не буду зараз акцентувати, тому що мало часу і інші спікери ще чекають. Проте, хотілось би наголосити на окремих моментах цього опитування, а саме, те, що ми опитали роботодавців по чисельності колективів після 24.02.2022 року і тільки 41 відсоток зазначив, що чисельність залишилась такою ж і майже половина зацентрувала на негативній тенденції до зменшення колективів на роботі.

Також показовим є питання по очікуваній ситуації на ринку праці по завершенню війни. Тут теж ми бачимо, що 36 відсотків опитаних заявили про те, що вони очікують, що ситуація після війни буде навіть гірша ніж зараз.

І по проблематикам найбільше акцентували наші опитування роботодавців на проблемах заповнення вакансії кваліфікованими працівниками – це 58 відсотків опитуваних, необхідність зовнішнього фінансування – це 42 відсотки, і як бачимо безпека бізнесу – це 40 відсотків, це навіть не перше місце, це третє відповідно до нашого опитування. І на першому це все ж таки пошук кваліфікованих робітників, яких просто фізично або немає, або категорично не відповідає кваліфікація. І також ми ставимо питання роботодавцям по основним причинам нестачі кваліфікованих працівників, і тут вони зазначають про мобілізацію. Тобто тут ми згадуємо про справедливую систему бронювання. І еміграція за кордон, де конкурентна заробітна плата, і внутрішня міграція.

Про цифри міграції я вже не буду зупинятися, тому що ми про це вже згадували, і як способи усунення нестачі робочої сили в короткостроковій перспективі роботодавці називали співпрацю з агентством працевлаштування, підвищення заробітної плати задля того, щоб вона була більш конкурентна, навчання співробітників, і, на превеликий жаль, 11 відсотків нам відповіли про відмову від замовлень.

Отже до чого я демонструвала ці результати, це, власне кажучи, до того, що ситуація на ринку праці об'єктивно складна. Ми дійсно запроваджуємо низку заходів реагування на дану ситуацію про те, це не є предметом сьогоднішньої нашої зустрічі. Про те, якщо ми не розв'яжемо проблематику демографії, через 30 років ми ризикуємо побачити картину ще гіршу. Це ми всі добре розуміємо. І Міністерство економіки України в контексті цієї стратегії, яку ми сподіваємося дійсно схвалити, бо вона відповідає також цілям Ukraine Facility Plan, то ми, безперечно, бачимо свою роль по ринку праці, ми готові співпрацювати і дуже розраховуємо на підтримку колег і на те, що у нас все вийде разом.

Дякую. 5 хвилин якраз.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Так, точно 6 секунд залишилося до вашого часу. Дякую. Таким чином ви будете змінювати систему замовлень і, якщо приватні компанії відмовляються від замовлення, таким чином треба змінювати щось у системі замовлення, не тільки питати державних замовників. І у вас є ще необхідність опрацьовувати міграційну політику, вона є частиною демографічної політики як такої визначати, які фахівці нам потрібні. Ви там зазначили, що 58 відсотків потреб у роботодавців – це фахівці високої кваліфікації. Таким чином, якщо у нас не буде вистачати всередині, то їх потрібно замовляти з інших ринків праці.

Дякуємо.

Кузін Ігор Володимирович – заступник міністра охорони здоров'я в Україні, Головний санітарний лікар України. Будь ласка, пане Ігорю.

КУЗІН І.В. Шановні колеги, шановна Галино Миколаївно, дуже дякую за можливість долучитися до цього "круглого столу". Я спробую дуже стисло і почну з того, що Міністерство охорони здоров'я є членом цієї робочої групи з розробки демографічної стратегії.

І дійсно, як вже було зазначено, що охорона здоров'я – це є наскрізне питання. Щонайменше, три основних компоненти, які будуть суттєво впливати на демографічну ситуацію – це погіршення стану здоров'я населення, це зростання чисельності осіб з інвалідністю і високий рівень передчасної смертності.

Дійсно, коли ми подивимося статистику, то по показникам наприклад передчасної смертності серед чоловіків і по середній тривалості життя в Україні, в нас показники є найгірші по європейському регіону. І дійсно, серед основних причин смерті можна назвати саме захворювання систем кровообігу, це точно також новоутворення, зовнішні причини, захворювання органів травлення.

Якщо подивитися на причини, які їх викликають, то безумовно, велика доля тут якраз належить поведінковим факторам ризику. І це нездорове харчування, відсутність фізичної активності, це точно також вживання тютюну і надмірне вживання алкоголю і багато інших кроссекційних питань.

Тому, безумовно, коли ми працювали в межах робочої групи, то були сформовані основні напрямки, які стосувалися саме зниження рівня передчасної смертності – це такі як мінімізація поведінкових факторів смертності, запобігання інвалідизації. Це точно також адаптація сфери системи охорони здоров'я до значного зростання кількості осіб з інвалідністю. Це точно також вплив або розвиток навичок самозбережувальної поведінки, це поліпшення загального стану здоров'я населення, робота по напрямку поліпшення якості медичної допомоги та підвищення доступності і дуже багато іншого.

Але тут точно також не вартує забувати про те, що питання активного довголіття і підготовки країн до демографічного старіння є точно також дуже важливим, тому що тут мова йде про якість життя і про забезпечення активної життєдіяльності саме осіб похилого віку, точно також надання їм можливості отримувати медичну допомогу належної якості з певними державними гарантіями.

Дійсно, як вже казала пані Дарина, що цей документ є верхньорівневим і на рівні Міністерства охорони здоров'я є певна частина стратегій, які є вузькопрофільні, які більш детально описують вже нашу рамку протидії по тим чи іншим напрямкам. До прикладу зараз у нас розширюється програма реімбурсації ліків, і це дозволяє особам похилого віку або людям, які мають захворювання серцево-судинної системи, забезпечувати контроль над власним станом, і в тому числі отримувати ліки, які держава компенсує їх вартість. Точно також зараз розширяється і постійно вдосконалюється інсультна і протиінфарктна допомога для населення для того, щоб забезпечити найвищі європейські стандарти надання медичної допомоги.

Мушу точно також сказати, що на виконання указу Президента була розроблена зараз стратегія з протидії онкологічним захворюванням, яка передбачає цілу низку активностей, спрямованих не лише на ранні попередження, на ранні виявлення, але і на своєчасну діагностику і лікування.

Зараз є точно також спільно з офісом з психічного здоров'я розроблена стратегія протидії суїцидам. І міністерство в цілому працює точно також над питанням розширення раннього скринінгу на рівні первинної ланки медичної допомоги і над тим, щоб реабілітаційні відділення або програми реабілітації працювали ефективно по всій території країни і відповідали точно також сучасним викликам часу.

Тому з боку Міністерства охорони здоров'я я би хотів сказати, що ми відкриті до реалізації тих пунктів стратегії, які вже були представлені і точно

також готові доопрацювати або врахувати це в рамках реалізації наших внутрішніх стратегій. Тому тут абсолютно відкриті до діалогу.

Дуже дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую, що вчасно. Дякую Міністерству охорони здоров'я, відчувається, що ви готові до Плану дій уряду на виконання цієї стратегії розшарувати своє завдання.

У нас не буде сьогодні пана Краснолуцького Олександра, його викликали у секретаріат, на жаль, це перший заступник Міністерства довкілля. Слово надаю Бутенку Юрію, начальнику відділу стратегічного планування та відновлення Департаменту стратегічного планування Міністерства захисту довкілля та ресурсів. Екологія одна із основних складових для демографії.

Будь ласка, пане Юрію.

БУТЕНКО Ю.О. Доброго дня, Галина Миколаївна! Доброго дня присутні! Дякуємо, що надали можливість Міндовкілля долучитись до Стратегії демографічного розвитку. Ми погоджуємося, звісно, що формування безпечного екологічного середовища є однією з передумов для демографічного розвитку. Про що лише кажуть цифри, на жаль, станом на сьогоднішній день внаслідок російського вторгнення довкіллю завдано шкоди на 2,5 трильйона гривень, майже 15 мільярдів за тиждень.

Знищується щоденно природоохоронні території, і це ще на фоні вже історичних екологічних проблем, які є в нашій країні. Зокрема, це і питання управління відходами, це питання промислового забруднення. Тому вкрай важливим є формування здорового та сприятливого екологічного середовища. В контексті цього можу сказати, що ті напрацювання і той план, який закладений в плані для України Ukraine Facility в цілому відповідають досягненню цієї мети, тобто реалізації європейських реформ. Зокрема, щодо запобігання промислового забрудненню, на жаль, нещодавно не був

прийнятий Закон 6004-д, проте вже зареєстрований аналогічний закон, я сподіваюсь, що він буде прийнятий.

Також дуже важливим є вирішення проблем управління відходами. Я нагадаю, що у нас, на жаль, лише 1-2 відсотка відходів переробляються, інша кількість відходів захоронюється. Тому ця реформа є теж вкрай важливою для створення безпечного екологічного середовища. І загалом Міндовкілля готове долучитися до реалізації цієї демографічної стратегії. І наразі, зараз ми працюємо над планом щодо реалізації екологічного договору. Екологічний договір – це 50 рекомендацій, які були підготовлені міжнародною робочою групою високого рівня. Вони стосуються "зеленого" відновлення України, притягнення Росії до відповідальності за екологічні злочини. Там 50 рекомендацій, наразі ми розробили конкретний план заходів, там працює міжвідомча робоча група. І там теж крос-секторальні речі, і ми і на тому треку, і на цій площині, щодо реалізації стратегії демографічного розвитку, в повній мірі готові долучитись. І з нетерпінням чекаємо обговорення та надходження операційного плану щодо реалізації стратегії, де будуть визначені конкретні міністерства, конкретні строки і конкретна відповідальність кожного ЦОВВ та міністерства.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую, пане Юрію.

Наступний виступаючий нас – Лавров Віталій Олександрович, заступник міністра молоді та спорту. І хоча заступник з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій, але я думаю, що стратегічно Міністерство молоді та спорту розуміє, яким чином вони будуть впливати на демографічну стратегію.

Будь ласка, Лавров Віталій Олександрович. Пане Віталію, будь ласка.

ЛАВРОВ В.О. Доброго дня. Так, дійсно, займаючись цифровими питаннями, перетинаюся зі всіма нашими напрямками, тому розповім, як ми хочемо бути долучені до цієї стратегії.

Всі ми розуміємо, що підвищення рівня та якості життя населення є головною метою будь-якого прогресивного суспільства. Основною цінністю і найважливішим показником якості життя є здоров'я населення. Фізична культура і спорт, ведення здорового способу життя є важливими факторами, що зумовлюють збереження як фізичного, так і ментального здоров'я та його укріплення. Заняття фізичною культурою та спортом мають велике значення у формуванні здорового способу життя, адже є дієвим засобом забезпечення тривалості активного життя, профілактика захворювань та подолання їх наслідків, а також відновлення та збереження психоемоційного стану, що є надзвичайно важливим у сьогоденних реаліях.

Відповідно до проведеного дослідження, підготовленого громадською організацією "Аналітичний центр Cedos" та дослідницькою агенцією Info Sapiens, ми можемо зазначити, що повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну негативно вплинуло на здоров'я молоді, з'явилися або повернулися шкідливі звички, хтось відмовився від корисних звичок, погіршилось психологічне здоров'я молодих людей. За даними Всесвітньої організації здоров'я, 25 відсотків дорослих і понад 80 відсотків підлітків не дотримуються рекомендацій щодо рівня фізичної активності. Спорт та рухова активність є дієвими інструментами, націленими на підтримку основних функцій життєдіяльності людини, – це увага, працездатність, усунення наслідків стресу, тривожності, підвищення емоційного стану та його стабілізація. Тому держава повинна впроваджувати заходи для підвищення рівня залучення населення до оздоровчої рухової активності.

На сьогодні Мінмолодьспорту створює можливість долучитись кожному до занять фізичною і руховою активністю, впроваджуючи наступні проєкти, – це "Активні парки – локації здорової України", "Активні парки – шлях до перемоги", "Активні парки – Нестримні". На сьогодні в різних

регіонах України функціонують 30 адаптивних клубів за напрямками: плавання, загальна фізична підготовка, фітнес та джиу-джитсу. У зазначених спортивних просторах є все необхідне обладнання та тренери, які мають навички роботи з ветеранами війни та особами з інвалідністю. В межах Всеукраїнської програми ментального здоров'я "Ти як?" Міністерством реалізуються пріоритетний проєкт "Молодіжні центри та активні парки частина екосистеми психічного здоров'я, який спрямований на забезпечення доступності послуг з надання психосоціальної підтримки і розвитку емоційної стійкості засобами оздоровчої рухової активності для населення, зокрема внутрішньо переміщених осіб, ветеранів війни та членів їх сімей, військовослужбовців, осіб з інвалідністю тощо. Тобто ми маємо інструменти та готові збільшувати їх кількість. Ми вважаємо, що фізична культура і спорт відіграють важливу роль в покращенні якості життя, що позитивно впливає на демографічну ситуацію. Тому впевнені, що цей напрямок повинен бути складовою стратегії демографічного розвитку.

Крім того, ми вважаємо, що підвищення спроможності молоді підвищує кількість створених родин та дозволяє молоді легше приймати рішення щодо народження дітей, розуміючи власну спроможність щодо їх подальшого утримування та виховання. Тому заходи по підвищенню спроможності молоді повинні бути частиною стратегії демографічного розвитку. Тобто, підсумовуючи, ми готові долучатися, розуміємо, як. Будемо раді працювати разом.

ГОЛОВУЮЧА. Дякуємо. Дякуємо, що ви добре ведете програму активних, створення активних парків, це дуже добре і для наших ветеранів, і для ВПО. І щодо молодіжних центрів, я думаю, що ваші програми мають розширюватися, ідеї, креативні ідеї для створення дружнього простору для українця це...

Колись казали, що було у вас же міністерство, ми з паном Кожем'якіним колись розмовляли щодо цього, називалося Міністерство сім'ї,

молоді і спорту, і у вас буде ще там сім'я, щоб ви опікувалися саме в громадах для створення для сім'ї, для молоді і спорту таких майданчиків, де громада може спілкуватися. Дякую за цю роботу.

Іванова Інна Вячеславівна, генеральний директор Директорату у справах внутрішньо переміщених осіб Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій. Будь ласка, пані Інно.

ІВАНОВА І.В. Вітаю! Шановна Галино Миколаївно, шановні учасники "круглого столу", хочу сказати, що демографічні проблеми почалися в Україні дійсно ще до вторгнення, проте війна відчутно загострила цю кризу. Говорячи про кількість офіційно зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб, хочу наголосити, що на сьогодні їх кількість становить 4,7 мільйона осіб, з них 3,7 перемістились вже в 22-му році.

Внутрішньо переміщені особи є вразливими у силу невирішеності житлових, трудових, особистісних питань та проблем, пов'язаних з їх самореалізацією та вільним розвитком після вимушеної зміни самого місця постійного проживання. Вони мають право на свободу пересування, проживання та на добровільний вибір для себе довгострокового рішення, а саме: чи слід повертатись до покинутого місця проживання, інтегруватись у приймаючу громаду або переселитись в іншу частину країни, або навіть виїхати за кордон. Аби змінити цю ситуацію, нам потрібні серйозні планомірні дії влади або суттєво покращити якість життя внутрішньо переміщених осіб, сприяти їх інтеграції, приймаючи в територіальних громадах.

Стосовно створення умов інтеграції внутрішньо переміщених осіб зазначимо, що урядом схвалено Стратегію державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 25-го року, затверджений відповідний операційний план з її реалізації.

Метою цієї стратегії є зменшення впливу негативних наслідків внутрішнього переміщення, зумовленого збройною агресією проти України,

шляхом запровадження комплексних дієвих механізмів державного реагування на виклики, які пов'язані з моменту прийняття особою рішення про переміщення в ході її соціальної адаптації у приймаючій громаді. А також у разі добровільного повернення до покинутого місця проживання для її реінтеграції.

Одним із важливих заходів у частині формування державної політики, які на даний час реалізує Мінреінтеграції є розробка стратегії державної політики щодо сприяння зайнятості внутрішньо переміщених осіб та стратегія забезпечення житлових прав внутрішньо переміщених осіб, розробка і прийняття вказаних документів передбачена в Плані пріоритетних дій уряду на 24-й рік. Вказані програмні документи передбачатимуть чіткі механізми публічної політики в цій сфері до 27-го року. Але демографічна ситуація в Україні це не лише про інтеграцію ВПО, це перш за все про їх підтримку, і тут варто наголосити на наявній фінансовій підтримці внутрішньо переміщених осіб в отриманні допомоги на проживання. Сьогодні ми маємо лише близько півтора мільйона отримувачів цієї допомоги проти 2,6 мільйона раніше. Слід наголосити, що ці виплати є вкрай важливими для більшості внутрішньо переміщених осіб, їх відсутність, безперечно, може вплинути на рішення виїхати за межі країни, що вплине дійсно на загальну демографічну ситуацію в країні. При формуванні політики внутрішнього переміщення в Україні слід виходити з статевовікової структури внутрішньо переміщених в Україні. Трошки додаю цифр, ми оперуємо такими даними, які маємо в реєстрі внутрішньо переміщених осіб: жінки складають 2,8 мільйона осіб – 42 відсотки, чоловіки 1,9 мільйона – 40,4 відсотка, дітей 941 тисяча – 20 відсотків. Якщо зазначити кількість осіб працездатного віку, то це майже 2 мільйони, пенсіонерів 1,3 мільйона осіб.

Також міністерством узагальнюється інформація щодо ключових показників, які впливають на демографічну ситуацію, а саме, це потреба в житлі та працевлаштуванні. За даними, зазначеними мною вище бази,

потребують працевлаштування 125 тисяч 753 особи, житла потребують більше 23 тисяч родин.

При цьому хочу звернути увагу, на те, що ці вказані цифри можуть відрізнятись від реальних. Для отримання вказаних даних міністерство зараз працює над методологією оцінки потреб внутрішньо переміщених осіб щодо забезпечення житлом, працевлаштуванням та отриманням соціальних послуг. Ми вважаємо, що при формуванні сучасної демографічної політики слід особливо звернути увагу і приділити їй тим результатам внутрішнього переміщення, які вимагають по новому підійти до питань, що впливають на підвищення саме матеріального добробуту людей, які постраждали від наслідків збройної агресії РФ проти України.

Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. І в першу чергу матеріальне забезпечення родин, це їх економічна незалежність. Їх працевлаштування, бо людей російська агресія відірвала від коріння, від громади, від родини, від домівки, від всього відірвали. І 4,7 мільйона осіб їм потрібно створити умови, щоб вони утримувались в Україні.

Дякую за роботу міністерству.

Двойленко Іван Володимирович – заступник Голови Державної міграційної служби України, будь ласка.

ДВОЙЛЕНКО І.В. Доброго дня, шановна Галина Миколаївна, учасники "круглого столу2! Державна міграційна служба щиро підтримує розробку Стратегії демографічного розвитку України, у створенні якої безпосередньо брали участь. Також ми інформували ще Раду нацбезпеки України ще у 2020-2021 роках про необхідність розробки такого документу.

На сьогодні демографічний розвиток є основою для розвитку і нації, і етносу, держави, звичайно. І демографічна ситуація на сьогодні впливає на розвиток багатьох інших сфер і політик, зокрема, міграційної сфери.

Відповідно демографічної ситуації міграційна політика може набувати різних акцентів чи обмежувати довготривалий в'їзд іноземців, чи зосереджуватися на трудових мігрантах з певною кваліфікацією, чи навіть відкрити кордони для всіх іноземців, з метою покращення такої ситуації. Однак не варто забувати, що демографія охоплює не лише народжуваність, а також включає формування здорового способу життя, те що ми обговорювали, охорони навколишнього середовища, якість системи охорони здоров'я, зайнятість, соціальний захист і такі інші сфери.

Таким чином демографія хоч і взаємопов'язана з багатьма іншими сферами і політичними процесами, а все ж є окремим напрямком державної політики, вона потребує застосування специфічного набору механізмів і інструментів регулювання. Так наприклад запропонована в стратегії ідея створення окремого органу влади, а саме Державного агентства з питань демографічного розвитку та міграційної політики для забезпечення ефективної координації всіх органів державної та місцевої влади щодо реалізації державної політики, на думку ДМС є недоцільною. Так поєднання демографічних і міграційних політик не може дати позитивного ефекту, оскільки це абсолютно різні підходи і бачення.

Також давайте не забувати, що ми під час воєнного стану, в умовах жорсткої економії державних коштів. І так заходами щодо ефективного і раціонального використання державних коштів затверджених Постановою Кабміну (від 11.10.2016, №710) передбачено припинення утворення нових бюджетних установ, без дозволу Кабміну, за винятком органів Нацполіції. А відповідно до проєкту стратегії метою створення Демографічного агентства є реалізація функцій, координації дій уповноважених органів виконавчої влади, відповідно до їх завдань і функцій визначених законодавством, що по суті суперечить частині першій статті 8 Закону України "Про центральні органи виконавчої влади", оскільки такі функції віднесено виключно до повноважень посади міністра.

Крім того, статтею 17 Закону України "Про центральні органи виконавчої влади" визначено вичерпний перелік основних завдань центральних органів виконавчої влади. Там є конкретний перелік з 5 пунктів і таким чином мета створення Державного агентства описана в проєкті, суперечить цьому Закону України "Про центральні органи виконавчої влади".

З 2011 року за Міністерством соціальної політики закріплені функції з розробки і внесення в установленому порядку пропозицій щодо удосконалення державної політики з демографічного розвитку. Вона включає і підвищення рівня народжуваності та розвитку сім'ї, поліпшення здоров'я населення, подолання негативних наслідків старіння населення, регулювання міграційних потоків, тому за цей період у Мінсоцполітики може накопичитися достатньо напрацювань, досвіду і кваліфікації фахівців у сфері демографії, які успішно дозволять сформуванню як зазначену стратегію, так і забезпечити подальшу координацію її реалізації. При цьому в структурі Національної академії наук України діє Інститут демографії та проблем якості життя. Його також можна залучати до процесів реалізації нової Стратегії демографічного розвитку, моніторингу її результатів, налагодження міжвідомчої взаємодії між органами влади.

Таким чином ДМС підсумовуючи, щиро підтримує необхідність затвердження та реалізації Стратегії демографічного розвитку, але вважає створення нового Демографічного агентства недоцільним і таким, що суперечить діючому законодавству.

Дякую за врахування і запрошення.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую, пане Іване.

Ви знаходитесь у стінах Верховної Ради України. Тобто офлайн ви, звісно... не офлайн, онлайн ви знаходитесь у стінах і тут можна змінювати законодавство України. Дивіться, будь-яка стратегія, вона має імплементуватись якимись руками, і наслідком будь-якої стратегії є зміни

структури. У нас на сьогоднішній день є проблема роботи з Кабінетом Міністрів. Я вдячна Міністерству соціальної політики, який взяв на себе лідерську роль для того, щоб створити цю стратегію. Водночас, якщо подивитись на Закон про Кабінет Міністрів, то повноважень опрацювання політики в демографії – це не компетенція Міністерства соціальної політики, а тільки в частині економічній і соціальній. Ми думали тут у Верховній Раді, у нас є дебати чи має займатися демографічною політикою Міністерство економіки, чи має займатися Міністерство соціальної політики. Сьогодні законодавство це не визначає. В будь-якому випадку – це наскрізна політика. Ми сьогодні чули і представника пана Павла, представника ООН, де він теж каже про те, що це наскрізна політика. І тому має бути орган, який комунікує як хаб між всіма міністерствами і контролює те, про що казав пан Сергій Гривко, що мають бути в плані дій якісь КРІ, ми зараз поговоримо в обговоренні які, але їх хтось має контролювати. А такого, що це не відноситься до компетенції нікого, бути не може. Тому законодавство ми можемо змінити, якщо ми хочемо, дійсно, змін.

Дякую, пане Іване, в будь-якому випадку за позицію. Дякую, що ви піднімаєте питання, кого залучати, фахівців яких має міграційна служба контролювати, кого ми залучаємо, кому ми даємо громадянство, кому ні, що таке економічне громадянство. У світовій практиці є таке поняття, коли людина вкладає в економіку, наприклад, Великої Британії значну суму, яка перевищує, чи там у них, здається, починається з пів мільйона фунтів стерлінгів. Якщо ти вкладаєш, то ти можеш отримати громадянство, якщо ти в економіку вкладаєш суму грошей, які працюють на цю країну. Тобто це вже твій вклад у розвиток країни. Але в будь-якому випадку про це потрібно думати. Дякую за ваші думки.

Юрков Олексій Володимирович, начальник Управління взаємодії з Державною міграційною службою України Міністерства внутрішніх справ України. Будь ласка, пан Юрков. Може, ви нам скажете щось від МВС. Будь ласка.

ЮРКОВ О.В. Доброго дня, шановна Галина Миколаївна, шановні народні депутати та колеги присутні. Перш за все, дуже дякую за можливість долучитись до обговорення, до "круглого столу". Хотів би зазначити, що, дійсно, сьогодні дуже багато прозвучало, пролунало тих тезисів, основних, що, дійсно, через війну, міграцію та глобальний тренд на зниження рівня народжуваності Україна демонструє негативну демографічну динаміку. І за останні 30 років, як зазначила пані Дарина, Україна з різних причин втратила близько 10 мільйонів громадян. Після початку вже повномасштабної війни ще близько 6 мільйонів. І, враховуючи те сучасне безпекове середовище, воно характеризується високим ступенем непередбачуваності, на жаль, зараз ні в безпечному плані, ні в іншому.

Ну, і проблема демографічної кризи, вона, безумовно, є очевидною та, як наслідок, може призвести до тенденції негативного впливу на всі практично сфери життя нашого суспільства. І тому з метою забезпечення якраз ефективної протидії розповсюдженню в суспільстві відповідних тенденцій, вважаємо, що всі державні інституції, громадські об'єднання та навіть міжнародні організації мають консолідовано підійти до вирішення цього питання: подолання демографічної кризи як демографічний виклик в Україні.

Хочу сказати, що проєкт стратегії демографічного розвитку України направлявся до Міністерства внутрішніх справ і опрацьовувався в плані надання будь-яких пропозицій. Ми, дійсно, ці пропозиції підготували і направляли розробнику. Зараз ми плануємо, дійсно, долучитись якраз в рамках регламенту, який затверджений постановою Кабінету Міністрів 950, долучитись до опрацювання вже безпосередньо проєкту стратегії.

Разом з тим хочу зазначити, що засади формування якраз частини, що стосується міграційної політики, засади формування та реалізації державної політики зокрема у сфері міграції визначено Стратегією державної

міграційної політики на період до 25-го року, тобто вона у нас вже існує і існує з 17-го року.

І саме головне питання, це яке сьогодні прозвучало, це якраз забезпечення повернення наших громадян із-за кордону і тому на початку року 2024 якраз в рамках вирішення цього питання закордону після завершення війни Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 19 січня 2024 року №43, на всякий випадок нагадаю, було схвалено зміни до стратегії державної міграційної політики, які якраз і спрямовані на приведення положень стратегії існуючої до умов сьогодення та доповнення її новими цілями, зокрема щодо створення умов для повернення громадян України з-за кордону, а саме взагалі повністю доповнено зміст цілі три і її назву викладено в новій редакції вже – це створити необхідні умови для повернення та реінтеграції в українське суспільство громадян України, які є трудовими мігрантами та/або яким надано за кордоном тимчасовий захист. Тобто ті біженці, які зараз заходяться там, ми вже практично реалізуємо цю можливість через стратегію.

Також доповнено стратегію новою ціллю – це ціль чотирнадцять – якраз забезпечити захист прав і інтересів населення України, яке змушене було покинути свої домівки через війну, та створення їм умов для повернення в Україну.

Зараз хочу зазначити, що, дійсно, для того, щоб реалізувати ці цілі, які визначені в стратегії міграційної політики, існує план виконання цієї стратегії, він зараз у нас вже практично готовий і не сьогодні, можливо, завтра буде направлений до Кабінету Міністрів для того, щоб його можна було затвердити вже в рамках засідання уряду, де визначені конкретні цілі, конкретні показники виконання цих всіх повністю цілей, визначених засад планом і відповідальні ЦОВВ за виконання цього змісту. Дійсно, як і попередній спікер, Іван Двойленко зазначив, що ми, дійсно, не підтримали якраз пропозицію головного розробника щодо утворення центрального органу виконавчої влади, нового центрального органу виконавчої влади,

завдання якого, виходячи з його назви, буде дублювати, в принципі, повноваження як МВС і ДМС, і навіть Мінсоцполітики. Можливо, що це, дійсно, питання для обговорення і, дійсно, в рамках вже роботи регламенту уряду ми можемо це обговорювати. Я думаю, що ми вийдемо на якийсь консенсус щодо створення цього органу, можливо, розмежування повноважень певних, чіткого зазначеного того, хто буде що виконувати. Але, дійсно, ми зараз і залишаємось поки що на цій пропозиції, що ми його не підтримуємо створення.

Враховуючи, дійсно, важливий аспект використання бюджету в умовах війни, для нас це дуже важливий нюанс. Це все, що, в принципі, я хотів сказати і підтвердити той момент, який ви напочатку зазначили, стосовно індивідуальної безпеки. Ми в цілому підтримуємо, що, дійсно, наша громада і ті люди, які в територіальних громадах знаходяться, вони повинні бути забезпечені безпечно, тобто і "Офіцер громади – поліцейський" – проєкт, який буде працювати, і він, в принципі, уже здійснюється, і наявність зброї індивідуальної.

Дуже дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую.

А як ви до муніципальної поліції відноситеся, до створення служби шерифів, наприклад?

ЮРКОВ О.В. В принципі, в цілому ми її підтримуємо. Але, дійсно, якщо говорити про те, їхні повноваження, то вони, дійсно, повинні бути розмежовані і чітко прописані, хто за що відповідає, хто може що здійснювати.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧА. Да, ви праві абсолютно, тому що ми створили Міністерство ветеранів у свій час, яке теж дублювало функції міністерства, і

потрібно було випрацювати структурно, хто за що відповідає. Ви тут праві абсолютно. Дякую.

Войналович Віктор Анатолійович, ще одна дуже важлива тема. Він перший заступник Голови Державної служби України з етнополітики та свободи совісті. Для нас це теж нагальне питання. Дуже часто кажуть, що українці – це мононація, яка боїться залучати до себе людей, які з іншою вірою, з іншою етнополітикою.

Будь ласка, пане Вікторе.

ВОЙНАЛОВИЧ В.А. Доброго дня, шановна Галина Миколаївна, шановні учасники "круглого столу"! Насамперед вдячні за запрошення до участі в даному форматі обговорення надважливого і актуального продукту, який називається Стратегія демографічного розвитку чи гендемографічна стратегія – в різних варіаціях вживається.

Звичайно, що, на превеликий жаль, ні в змісті стратегії, ні, зокрема, в тому формулюванні змісту і викладу третьої цілі, в якій говориться про забезпечення міграційного приросту населення України, не йдеться про такі важливі складові, як на наш погляд безпосередньо ми в цьому переконані, складові, як етнічні аспекти даної проблеми.

Звичайно, якщо коротко для аргументації, я обома руками за те, щоб ми максимально успішно, максимально ефективно, спільними зусиллями зреалізували вже на сьогодні існуючу низку програм щодо збереження вимушеним переселенцям з України до країн Європи, насамперед, української ідентичності. Я обома руками за те, щоб на підставі цього і в результаті цього реалізація цих успішних програм громадяни України в максимальній своїй більшій кількості повернулися до України, але, на превеликий жаль, коли ми слідкуємо за аналізами і динамікою моніторингових досліджень і соціологічних досліджень щодо готовності повернення в Україну, на превеликий жаль, динаміка ця не є втішною.

Ми періодично отримуємо все меншу і меншу кількість громадян України, які виявляють чітку і рішучу готовність щодо повернення в Україну. Мотиви і аргументи на користь цього існують різні, але, безумовно, в основі всього лежать саме побутові питання, питання облаштування, питання наявності можливостей ринку праці і всіх інших послуг, які, власне, напевно, українські громадяни вже відчули до певної міри в країнах Європи, в яких вони перебувають.

Тому розраховувати сповна, але взагалі в нашій ситуації напевно не є, правильним було б лише розраховувати на ресурси і можливості повернення наших громадян до України, в контексті реалізації всіх програм, які перед нами стоять і які породжують всі існуючі виклики.

Тому до цього можна по різному ставитися, але на наше глибоке переконання, нам не обійтися без розробки і реалізації програм залучення трудових ресурсів з інших країн. І в цьому контексті ми прогнозуємо досить суттєве, як на мій погляд, можливо воно не буде виражатися в кількісних суттєво параметрах порівняльними із тими масштабними проблемами, які в інших галузях і в інших аспектах перебувають, але все-таки ми прогнозуємо різноманітнення, етнічного різноманітнення українського суспільства і за тих чи інших обставин, можливостей залишення на певний час громадян цих країн, які прибуватимуть у вигляді як трудові ресурси до України і на певний час залишатимуться в Україні.

Звичайно, що кращих з кращих, звичайно тих, за професій вибором, актуальних необхідних професій, ми маємо думати, як їх залишити в Україні назавжди і як забезпечити їх відповідні умови.

Тому тут уже постає питання і проблема адаптації сьогоденної стратегії, етнополітики, політики в етнічній сфері, щодо оперативного реагування і належного реагування і забезпечення реалізації тих програм, забезпечення всіх необхідних умов, прав, преференцій, які будуть власне озвучуватися і декларуватися представниками етнічних спільнот, які до нас

будуть прибувати, а і основному і ті, які у нас на сьогодні існують, звичайно, виходячи із тих нагальних і необхідних потреб.

Усвідомлюючи це, Державна служба з етнополітики і свободи совісті відчуває брак тієї емпіричної бази наявної. І напевно потрібно говорити про те, що я просто по доброму співчуваю розробникам, які в таких умовах надто складних, відсутності належних емпіричних даних, насамперед результатів перепису населення України, коли ми, власне, не знаємо нашого портрету суспільства українського належним чином все-таки взялася за такий сміливий крок і гідний крок, необхідний крок розробки такого важливого і необхідного документа і досить, як на наш погляд і оцінку, вдалий. Тому ми зараз опікуємося цією проблемою і, власне, з липня по серпень місяць ми будемо реалізовувати такий, як на наш погляд, амбітний проєкт моніторингу дослідження стану національних меншин.

ГОЛОВУЮЧА. Скільки вам ще потрібно, пане Вікторе.

ВОЙНАЛОВИЧ В.А. Дякую. Я завершую. Моніторинг дослідження стану національних меншин на теренах України і вивчення їх сучасного, власне, стану з тим, щоб потім ми мали безпосередні правні моменти і позиції для розробки і адаптації нашої політики, нашої стратегії до проблем сьогодення. Тому ми насамперед бачимо можливості, потребу і необхідність тісної співпраці з Державною міграційною службою і, власне, з самим міністерством і центральними органами, які будуть задіяні в планах реалізації програм щодо поліпшення демографічної ситуації в Україні.

Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую, пане Вікторе.

На жаль, Міністерство культури до нас не приєдналося. Я думаю, що ви як частина структури Міністерства культури, можете надати свої пропозиції. І зараз, Міністерство соціальної політики, у вас є можливість

долучитися до корекції тексту для того, щоб всі ваші напрацювання в службі були враховані наразі Міністерством соціальної політики, які... *(Не чути)*

ВОЙНАЛОВИЧ В.А. Шановна Галина Миколаївна, ми не є частиною Міністерства культури.

ГОЛОВУЮЧА. Да, я маю на увазі, що ви там у підпорядкуванні.

ВОЙНАЛОВИЧ В.А. Координуємо дії, співпрацюємо, да.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Перепрошую за оговорку таку. Міністерство культури ми запрошували просто, бо ми вважаємо в комітеті у себе, що культура є важливою складовою демографічної політики. Оце те, що приваблює. Наша культура приваблює сьогодні весь світ. Наша стійкість, те, як веде себе нація – це неперевершено, тому ми не можемо цього не використовувати для того, щоб повертати своїх людей сюди.

У нас зараз два надзвичайно важливих міністерства, ми їх навмисно поставили наприкінці. Це Міністерство освіти, а потім Міністерство регіональної житлової політики територій і громад Міністерства розвитку громад, територій, інфраструктури України, це міністерство. Спочатку Міністерство освіти. Фіцайло Світлана Сергіївна – начальник відділу Міністерства освіти дошкільної освіти та виховної роботи, Директорат шкільної освіти Міністерства освіти і науки України. Будь ласка, пані Світлана. Пані Світлана, Міністерство освіти і науки. Міністерство освіти. Фіцайло Світлана.

Окей. Переходимо до Старцевої Світлани Михайлівни – начальник Управління житлової політики та благоустрою Міністерства розвитку громад, територій, інфраструктури України. Громада найперша зустрічає будь-яку людину. Будь ласка, пані Світлана.

СТАРЦЕВА С.М. Вітаю, шановні... Чути мене? Чути?

ГОЛОВУЮЧА. Чутно. Не бачимо, але чуємо.

СТАРЦЕВА С.М. Є. Я вас бачу, ви мене бачите?

ГОЛОВУЮЧА. І ми вас тепер бачимо.

СТАРЦЕВА С.М. Ще раз вітаю. Дякую за можливість виступити.

Дуже важливу тему, шановна Галина Миколаївна, ви підняли сьогодні і підтримка, звичайно, демографічної стратегії – це найважливіше сьогодні. І в тісному зв'язку з демографією полягає якраз житлова політика, яка вкрай потребує сьогодні реформування, і подолати ці виклики в житловій сфері допоможе поглиблення євроінтеграції, зокрема завдяки стратегічному документу, який розроблено, Ukraine Facility в розділі написано – людський капітал. Виділяються окремо три законопроекти, які дуже важливі сьогодні для перегляду підходів до реалізації в першу чергу права на житло, далі розширення рамки доступності житла, критерії, перегляду критеріїв доступності до житла і зміни парадигми утримання житлового фонду.

Ми прагнемо до того, щоб міста стали зручними для життя і відповідали: де жити, як жити, скільки за це платити, як забезпечити безпеку і стійкість проживання, як забезпечити інклюзію для тих людей, які потребують, і якраз на цьому ви наголосили, щоб народжувати були міста для прогулянок дітей з візочками, тому якраз над цим сьогодні Мінінфраструктури і працює.

Стратегічний документ – це про основні засади житлової політики, який на відміну Житлового кодексу змінює парадигму доступності до житла через реалізацію права, щоб у кожній родині і людини було право вибору, в який спосіб обрати механізми забезпечення своїм житлом. Як ви знаєте, це, можливо, через надбання права власності або оренди, або побудувати. Оці всі

механізми прописуються в новому законодавстві, ну будівництво це окремо і право власності це для економічно активних людей. А, якраз прошарок населення, який сьогодні у нас потребує якраз перегляду з боку державної політики це майже 40-45 відсотків люди, які економічно активні, але не можуть сплачувати сьогодні комерційну оренду і вводиться поняття "соціальної оренди", на якому наголосила пані Дарина у своїй доповіді про демографічну стратегію для того, щоб, враховуючи, що міграційні процеси пошуку роботи, комфортних вимог до проживання люди могли орендувати за прозорою ціною оренди житло. Але це довгострокові плани, тому що це житло ще треба створити, побудувати, і сьогодні Мініфраструктури веде постійний контакт з європейськими інституціями щодо залучення, і міжнародної фінансової допомоги, і до впровадження фінансово-кредитних механізмів.

Перше, що ми повинні зробити, це доступне житло, це механізми, які прагнемо запровадити, щоб громадяни мали можливість набути житло, як уже сказала у власність, отримати на правах оренди. І створення інституту комунальної власності житла на сьогодні його немає і ми в співпраці з органами місцевого самоврядування розробляємо зараз. І вчора була відповідна конференція з європейськими партнерами в собі Європейського Союзу, Європейської комісії і Європейського інвестиційного банку, для проєктів впровадження в територіальних громадах відповідних програм по створенню відповідних фондів.

Наступний крок – це вдосконалення законодавства щодо вимог до житлового фонду, це в першу чергу інклюзія. По-друге, це заходи з енергоефективності, розроблені і впроваджені вже державні будівельні норми, які вимагають, щоб нове будівництво впроваджувалося на умовах енергоефективності. Тому що витрати на утримання житла з кожним роком зростають за рахунок необґрунтованого використання енергоресурсів і заходи з енергоефективності спрямовані на скорочення витрат домогосподарств на утримання своїх квартир, будинків і так далі.

Далі просторове планування – це комфортні міста для людей зручні для життя.

ГОЛОВУЮЧА. Скільки вам ще потрібно?

СТАРЦЕВА С.М. Все, звершую. Я хотіла б тоді в кінці наголосити, що одним із дуже впливових механізмів, який сприяв підвищенню народжуваності – це було запровадження з 2001 року Державної програми забезпечення молоді житлом і ця програма дала тоді дуже добрий результат. З 2015 року ця програма взагалі не фінансується, але цією програмою скористалося 7 тисяч, зараз скажу, майже 8 тисяч родин.

ГОЛОВУЮЧА. У вас є статистка, скільки з цих молодих сімей народили дітей і скільки?

СТАРЦЕВА С.М. Да, є статистика.

ГОЛОВУЮЧА. О, клас.

СТАРЦЕВА С.М. Я її направляю – це буде дуже гарним підґрунтям для підтримки майбутньої...

ГОЛОВУЮЧА. Показова.

СТАРЦЕВА С.М. Да, показова, що головною пільгою – це є народжуваність дітей. Знімали 25 відсотків плати за кредит по цій програмі, якщо народжувалася одна дитина, до 50 відсотків, якщо б народжувалось троє дітей, тому пропоную повернутися до цього механізму і підтримати у майбутній бюджетній декларації. А взагалі житлова політика якраз вирішує на 50 відсотків демографічну ситуацію...

ГОЛОВУЮЧА. Так, ви надзвичайно важливі, у вас і соціальне житло, і житлова політика і friendly до дітей простір і простір інклюзивний для людей, які втратили функціонал. На жаль, я не думаю, що ви можете там поставити до 40 років якийсь КРІ. Але я думаю, що ви маєте показувати, що вас кожний рік, кожний день, кожний місяць є прогрес по кожному з цих питань, бо неможливо зараз...

СТАРЦЕВА С.М. Готові розказати, презентації по всім напрямкам, так що запрошуйте, прокоментуємо. Дякую. І вам дякую за підтримку.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Є рефлексія у Сергія Гривка. Є рефлексія?

ГРИВКО С.Д. Насправді є рефлексія. Необхідно сказати, Світлана Михайлівна, дуже дякую за таку доповідь. Насправді, от, грубо кажучи, стратегія сконцентрована, скажімо, на глобальних питаннях, а ви якраз акцентували на внутрішній фактор, і от при тих опитуваннях, які проводились, насправді було два питання важливих для людей і безпосередньо для сімей.

Перше питання – це житло. От як ви правильно сказали, я повністю підтримую вас на сто відсотків, що це дуже важливий рушійний фактор для створення сім'ї і народження дітей.

І друге – це державна допомога при народженні, це теж важливий фактор, який потрібно збільшувати, тому що він дуже низький у нас, на дуже низькому рівні, грубо кажучи, там 10 тисяч гривень – це невелика, дуже маленька виплата і 860 гривень кожного місяця протягом трьох років.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую, пане Сергію.

Ми переходимо до наших науковців, якщо у нас не з'явилося Міністерство освіти і науки, будь ласка. Немає у нас, зникло Міністерство освіти. А, у них світла немає. Зрозуміло.

Гладун Олександр Миколайович, я вам вдячна Інституту демографії, який змінив свою назву, тепер назва нашого Інституту демографії – Інститут демографії та проблем якості життя Національна академія наук. Пан Олександр Миколайович веде цю тему дуже давно, ми давно дуже спілкуємося з ним, він заступник директора з наукової роботи Інституту демографії, доктор економічних наук член-кореспондент Національної академії наук України. Будь ласка, пане Олександрє.

ГЛАДУН О.М. Доброго дня, Галино Миколаївно. Доброго дня, шановні колеги. Презентацію ви бачите мою, ні?

ГОЛОВУЮЧА. Бачимо, бачимо.

ГЛАДУН О.М. Добре. Вона невеличка. Значить, я в своїй презентації, виступі коротко пройдуся по тих моментах, які відзначені в назві сьогоденішнього "круглого столу" – це демографічна ситуація, друге – перспективи і третє – Демографічне агентство.

Значить так, щось воно не переключається в мене.

ГОЛОВУЮЧА. Це ви там керуєте, я не можу допомогти.

ГЛАДУН О.М. О! Так, є. Це слайд ілюструє зміну чисельності населення від максимальної нашої чисельності 52 мільйони до 22-го року, коли за нашими оцінками в кордонах 91-го року було 42 мільйони, тобто за 30 років скорочення на 10 мільйонів осіб. І коли ми дивимося на цю статевовікову структуру, слід звернути увагу не тільки на скорочення в абсолютних числах чисельності населення, але і зміни статевовікової структури. Тобто відбувається зменшення кількості дітей і збільшення кількості осіб старшого віку.

Причини цього дуже добре оглядово висвітлила Дарія Миколаївна, тому я їх не буду повторювати. Що стосується перспектив, то... Так, це з лівого боку – це знову 22-й рік і для порівняння 37-й рік. І знову скорочення за нашими прогнозними оцінками буде приблизно порядку 10 мільйонів осіб. Якщо це за 30-річний період було 20 відсотків, а тепер за 15-річний буде 25 відсотків. Це прогнозна оцінка, вона може змінюватися, плюс-мінус 1 мільйон, в даному випадку він ні про що не каже. Тобто ситуація...

І знову я хочу звернути увагу на те, що кількість дітей в нас стрімко зменшується і зростає в структурі кількість осіб старшого віку. І, дійсно, оці всі складності, не тільки пов'язані з війною, а взагалі з демографічним розвитком, сприяли розробці Стратегії демографічного розвитку. Ми брали в ній активну участь.

В цілому ми задоволені нашою роботою і стратегією. Єдине, що ми вважаємо, що вона повинна бути не до 40-го, а до 50-го року, принаймні на довжину покоління. Що вирізняє цю стратегію – це її комплексність, тому що вона складається, має шість стратегічних цілей. Як на мене, перші три цілі зрозумілі: народжуваність, смертність і міграція. Четверта ціль – забезпечення оптимального розміщення населення на території України, там основний напрямок – це ВПО і повернення наших мігрантів з-за кордону. Але оптимальне розміщення залежить ще від того, на яких територіях і яким чином розвивати економіку. Тобто це більш глобальна проблема і вона вимагає взагалі розробки стратегії економічного розвитку і розміщення економічних об'єктів по території країни. І це вже викличе перерозподіл чисельності населення по окремих регіонах і територіальних громадах. За великим рахунком мова йде про перезавантаження країни.

Реалізація стратегії буде дуже сильно залежати від фінансування окремих напрямків. Але я хочу зазначити, що і зараз можна робити певні кроки для того, щоб не загострювати демографічну ситуацію. Що я маю на увазі? При прийнятті рішень треба весь час аналізувати, як це вплине на демографічний розвиток країни. Як приклад хочу навести політику

Міністерства освіти і науки України. Зараз для набуття вищої освіти запроваджується, в принципі, платна освіта, крім тих, хто вчиться на лікаря, вчителя і військовослужбовця. Тобто практично відбувається і ця платна освіта буде здійснюватися або за рахунок коштів громадян, або за рахунок кредитів. В той же час багато країн за кордоном надають іноземцям безкоштовну вищу освіту. Це Німеччина, Чехія, Фінляндія. Зараз Австрія для українців проводить таку політику, тобто йде боротьба за молодь. І навіть вартість навчання за кордоном у вищих навчальних закладах в деяких менше ніж що зараз пропонують наші вищі навчальні заклади. Тобто ми програємо боротьбу за молодь. Це означає, що на цій піраміді 37-го року десь на рівні, там, 25-35 років вона буде ще менша. Тобто ми однією рукою кажемо, що треба вирішувати демографічні питання, з іншого боку, ми сприяємо їх погіршенню. Тобто, як на мене, треба запроваджувати в нас безкоштовну вищу освіту. До чого це призведе, оця політика Міністерства освіти і науки? Що ми потім будемо приймати дуже велику участь в реалізації третього пункту стратегічних цілей, тобто вживати заходів, щоб всіх повернути. Крім того, наявність кредитів і боргових зобов'язань впливає на дітородну активність. Тобто люди будуть відкладати народження дітей до того, поки вони не розрахуються з кредитами. Тобто потім ми ще будемо створювати додаткові умови для реалізації пункту 1, тобто підвищення народжуваності. Тобто отаких протиріч треба уникати.

Другий напрямок, який ви казали, дуже багато тут говорили про міграцію. Її проводити треба дуже обережно. І я що хочу сказати? Політика мультикультурності в Західній Європі зазнала краху, і всі це визнали.

Тому, якщо ми кажемо про завезення, як всі кажуть, ну, в лапках, "завезення" мігрантів, то треба дуже ретельно до цього підходити: кого, на яких умовах, для чого. Якщо ми кажемо про трудових мігрантів, цілком це може бути на тимчасову зайнятість. Людина попрацювала – і поїхала, не обов'язково їй надавати громадянство. Якщо ми кажемо, що це треба для того, щоб якось зберегти чисельність населення, то тоді це можна теж

робити через освіту, щоб людина навчалася і адаптувалася, і, можливо, залишилася у нас на постійне проживання. Але це дуже тонка робота і потребує окремої розмови, окремого розгляду. Але, тим не менш, наприклад, якщо зараз не вистачає робочої сили, це можуть бути просто квоти, і держава повинна займатись цим зараз, щоб потім не вирішувати певні питання щодо соціальної етнічної напруженості.

Щодо реалізації цієї стратегії. Ну, вона буде реалізовуватись за рахунок... розробка програми заходів на два-три роки. І що хочу сказати, що... важливий момент. Ми можемо як науковці зробити гарний аналіз, міністерство розробити класні програми, але вони не будуть реалізовані. Чому? Тому що перш за все це робота з людьми і ми повинні знати настрої людей по різних питаннях демографічного розвитку.

Тому, мені здається, доцільним взагалі в рамках цієї стратегії запровадження моніторингу демографічних настроїв населення, інакше гроші і зусилля підуть в нікуди. Якщо люди не сприймуть нашу роботу, ніякого ефекту не буде. Причому, в принципі, в багатьох країнах світу, в Україні зокрема, напрацьовано певний досвід, як це робити. Але я хочу теж відзначити, що жодна країна не може бути взірцем. Чому? Тому що кожна країна знаходиться в різних умовах, на різних стадіях демографічного розвитку, соціально-економічного розвитку, кінець кінцем у всіх різна ментальність. І навіть в межах однієї країни один захід, який може спрацювати зараз, через 10 років він може не працювати. Тому тут треба проводити дуже таку зважену політику і орієнтуватись на настрої населення. Звичайно, у зв'язку з тим, що вся програма буде потребувати фінансування, теж треба буде вирішувати пріоритети, куди в першу чергу спрямовувати фінансування.

І останнє щодо демографічного агентства. Наш інститут не підтримує на даному етапі його створення, тому що ми не бачимо окремого функціоналу для цього міністерства. Плюс, якщо навіть формувати за рахунок функцій інших міністерств і відомств, це призведе до перерозподілу

і штатів, і владних повноважень, і так далі, що в умовах війни, як на нас, це негативно позначиться на функціонуванні держави. Крім того, я не кажу вже про фінансові проблеми, що створення будь-якої установи буде потребувати і часу, штатів і доволі багато грошей. Тому на даному етапі ми би якось утримались від створення цієї агенції.

Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Але мені здається, що ви за те, щоб демографічна політика була у повноваженнях когось з віцепрем'єрів, віцепрем'єр-міністрів. То єсть для того, щоб її підняти на рівень хабу, коли віцепрем'єр може своєю службою координувати всі міністерства.

Дякую. У вас дуже багато мудрих думок. Я думаю, що нам у комітеті потрібно їх відмітити. Це і те, що Мінекономіки нам доповіло про Державний центр зайнятості, власне, і про працевлаштування. Водночас Міністерство економіки зовсім не зазначило те, от про що 4 пункт у вас був, про оптимальне розміщення бізнесу. Бізнес має розміщуватися там, де є робочі руки. Жоден інвестор не буде вкладатися в ту територію, де немає робочої сили, яка буде працювати потім на заводі, на підприємстві, куди вкладають інвестицію. Тому оптимальне розміщення по території України – це надзвичайно важливо для демографічної стратегії, це треба брати і напрацьовувати туди.

Боротьба за молодь. Дуже слушно.

Борги домогосподарства. Те, що доки у домогосподарства є борги за щось, воно думати буде про народження дитини в останню чергу. Може й ні, тут треба досліджувати.

Мультикультурність і крах там у європейських країнах.

Ви сказали, що план роботи Кабміну на два-три роки. Я думаю, що план роботи Кабміну треба робити більш довгостроковий, за два-три роки ми це не осилимо.

Моніторинг демографічних настроїв. Власне, ми в комітеті думали про створення демографічної агенції не з точки зору центрального органу влади, а саме з точки зору як частини, може... те, що в Мінекономіки національна служба, яка займається національними рахунками. І, власне, може, настрої, от те, що ви кажете, що потрібно бути весь час рука на пульсі, про демографічні настрої населення, у нас цим взагалі ніхто не займається. Настрої населення ми не вивчаємо. Ви абсолютно праві, починалось з цього, що примусити населення народжувати більше дітей неможливо.

Більше того, я як жінка розумію, що демографія і більша кількість дітей в родині – це в якомусь сенсі дискримінація прав жінки на її розвиток. Вона мусить більше в українських традиціях витратити а час на те, щоб виховувати дітей. Тому тут і теорія подібня не працює, це ви абсолютно праві, не можна взяти за взірєць якусь країну і дублювати, тому що умови у нас абсолютно різні.

Дякую за мудрі думки. Я думаю, що розробники з нами тут і ми в комітеті це врахуємо обов'язково.

У нас наступний виступаючий – Рохов Руслан Олегович, він співзасновник Офісу розвитку публічної політики, керівник програми "Розвиток демократичних практик". Мій старий колега по Реанімаційному пакету реформ, будь ласка, пан Руслан.

РОХОВ Р.О. Пані Галино, шановні народні депутати, шановні учасники! Дякую за можливість виступити. Тут складно щось додати, тому що багато попередніх доповідачів фактично сказали те, що я би десь сказав.

Ключове, щоб я хотів відзначити, що на відміну від авторитарних режимів і адміністративно-планових економік, де можна так взяти стратегію, тут мають жити розселення, тут мають бути заводи і так далі. Це наше славне минуле, яке слава богу минуле і дуже навряд чи ми можемо до цього повернутися. Це означає, що ми мусимо розуміти, що ця стратегія буде реалізовуватися в контексті ринкової економіки, де бізнес сам ухвалює

рішення щодо того, де розміщуватися. І фактично державна політика має бути інструментом створення кращих умов, щоби створювати додаткові фактори впливу для індивідуальних рішень бізнесу і українських сімей, де планують або не планують повертатися. Це ключова історія, ключовий контекст на чому я хотів би наголосити.

Я тут погоджуюсь з колегами, що недоцільно створювати окремого агентства, адже ця наскрізна політика фактично, яка торкається різних міністерств і структурних підрозділів, які скеровують це міністерство.

Це Міністерство економіки, соціальної політики, Міністерство регіонального розвитку, діяльність органів місцевого самоврядування, кожен окремий орган публічної влади, як самоврядування так і державної влади буде задіяний в цьому контексті. Очевидно, що вони не будуть управлятися чи створюватися агентством, як на мене пропозиція профільного віцепрем'єра, який підняв на рівень значущості цієї теми в Кабінеті Міністрів, це є чудовою альтернативою, який би визначав наявність тих чи інших пріоритетів, різних стратегій, різних міністерств, відомств, а також органів місцевого самоврядування.

Тому що до прикладу з точки зору аналізу досліджень, ще до широкомасштабного вторгнення було дослідження людського капіталу, яке свідчило до того, щоб люди обирали десь проживати, має бути декілька факторів. Перше – це відчуття безпеки. Очевидно, що агентство окреме не може впливати на відчуття безпеки і це не його компетенція. Це комплекс заходів, це як наші Збройні Сили, так і Міністерство внутрішніх справ, і ситуація з громадською безпекою в кожній окремо взятій громаді.

Це питання житла, що слушно зауважено, і тут питання стоїть не стільки виділення пільг, тому що більшість заходів, які були озвучені під час "круглого столу", потребують значних бюджетних видатків. Питання, наскільки і коли Україна буде спроможна понести ці бюджетні видатки в умовах того, що ми сьогодні маємо суттєві проблеми з цим.

З точки зору політики залучення нових громадян, про що ми говорили, тут були дискусії і Державної міграційної служби, ситуація, яка в Європі, і ми як ті, хто досліджують політичні процеси, хотіли б зауважити, що можливість поляризації, використання завезених нових громадян може бути хорошим, чудовим інструментом для таких гібридних агресій з боку нашого ворога – Російської Федерації. Потрібно зважати на можливість використання цього інструменту для політичного підвантажування країни зсередини.

Ми бачили велику кількість різних агресивних акцій у Європі, які демонструють поляризацію як і з лівого спектру ідеологічного, так і з правого спектру ідеологічного, які щедро фінансуються з боку Кремля, який зацікавлений в максимальній ескалації процесів в демократичних країнах. На жаль, демократії не захищені від такого роду агресій і це потрібно добре зважати на це під час розробки відповідної стратегії.

Мені здається, що якщо ми говоримо про демографічну стратегію, і розуміючи той фактор, що це громадяни вирішують, куди їм їхати, зважаючи, що їм важлива безпека, зважаючи, що їм потрібно житло, зважаючи, що їм потрібне робоче місце, де вони хочуть самі про себе подбати, вони не хочуть бути залежними, де хтось про них опікується і вони будуть відчувати себе заручниками. Це значить, що потрібно проходити шлях клієнта і дивитися з точки зору демографічної стратегії на громадян не на як об'єкт впливу, а як на суб'єкт, життєвий шлях, де в нього виникають проблеми, у громадянина, що треба зробити, щоб він ці проблеми вирішив і щоб він розумів, що його держава, що він в цій державі приймає рішення, і ця держава, його держава, про нього піклується, він акціонер в своїй державі. І це є унікальна можливість тільки в Україні - йому бути тим, хто має частку суверенітету над майбутнім, чого він не має в інших країнах до набуття політичних прав.

Варто зважати, що при доречному аналізі демографічної кризи, яка буде в майбутньому, щодо прогнозу, вона передбачена тим, що велика

кількість підлітків, дітей шкільного віку, якщо вони не повертаються, відповідно вони не народжують в свій період часу, і йде спадання. На сьогодні дуже серйозно недопрацьована історія з тим, як забезпечити збереження українця, який сьогодні в Європі шкільного віку, в українському контексті.

ГОЛОВУЮЧА. 30 секунд, пане Руслане.

РОХОВ Р.О. Сьогодні потрібно зробити все можливе, щоб зберегти в українському освітньому процесі українських учнів, з тим щоб вони в майбутньому прагнули вступати в українські вузи. Якщо ж вони будуть, умовно, асимільовані і поступають в вузи європейських країн, де вони знайшли прихисток, звичайно, вони там і залишаться проживати. І це великий ризик втрати цих громадян України для України в цілому.

Тому багато факторів, які є важливі. Тут сам дискурс важливий в тому, що ми маємо дивитися на громадян як на суб'єкт, який приймає рішення, і створити найкращі умови, щоб вони хотіли пов'язувати своє майбутнє з Україною, а не деінде. Якщо в них це відчуття буде, тому що постіндустріальна людина – це людина, яка хоче визначати майбутнє, для якої демократія і є цінність, свобода і демократія. Всі решта, хто можуть бути залучені в Україні, не українці, вони мають бути ідеологічно... тобто вони мають бути політичними українцями, для яких свобода і демократія є цінністю, які мають бути в нашому культурному контексті і інтегруватися. Тому що ми розуміємо, що війна, може, надовго, і ці люди мають бути готові воювати за ці цінності, в тому числі у складі Збройних Сил України.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую, пане Руслане. Дякую. Дякую, слухно все. Людина не об'єкт – це сто відсотків. Вона суб'єкт, який приймає рішення. Чого добилися ми.

Шановні колеги, у нас ще два виступи, а після того ми переходимо до обговорення. У мене прохання буде піднімати руки, хто там ще хоче виступити для того, щоб я могла розрахувати час.

Воскобойник Василь Володимирович – президент Всеукраїнської асоціації компаній з міжнародного працевлаштування. Будь ласка, пан Василь.

ВОСКОБОЙНИК В.В. Вітаю всіх присутніх. Дякую, пані Галина Миколаївна, за організацію цього заходу. Загалом враження дуже приємні. Дійсно, зібралися експерти, дійсно, зібралися люди, котрі дуже гарно орієнтуються в усій цій темі, темі демографії. І мені дуже до вподоби, я записав одразу першу тезу від вас, пані Галина Миколаївна, збільшувати народонаселення шляхом створення умов. На мій погляд, в демографічній стратегії якраз всі ці умови прописані. Сама демографічна стратегія на мене, скажемо так, призвела достатньо такий позитивний вплив. Вона мені, дійсно, до вподоби. Це, дійсно, документ, над яким дуже класно попрацювали. Я впевнений, що вона буде прийнята.

Далі. Окрема ремарка по виступу пана Олександра Гладуна, котрий сказав дуже гарні слова про те, що політика демографічна, міграційна, це повинна бути зважена політика, нам потрібно боротися за молодь. Я одразу кажу, приклад цього понеділка 24 червня, коли під час того як студенти здавали іспит, Міністерство освіти та науки України змінило умови вступу. Загалом в цьому екзамені приймали участь біля 200 тисяч людей. І я думаю, що наслідки будуть достатньо неприємні для України саме тому, що люди зрозуміли: МОН змінює умови вступу, коли вони захочуть. Зрозуміло, що це буде відтік молоді котрі обирають, де їм навчатися. Тим не менше, підходимо безпосередньо до мого виступу.

Для того, щоб в дійсності фахово підходити до залучення мігрантів з інших країн до України, насправді потрібно працювати над фактами, вимогами та реаліями часу. І спочатку потрібно провести відповідні наукові

дослідження, а саме оцінити та спрогнозувати професійно-кваліфікаційні характеристики та кількість трудових мігрантів, необхідних для ринку праці України.

Далі, оцінити та спрогнозувати дисбаланс попиту та пропозицію робочої сили в Україні, і після цього оцінити обсяг та напрями використання інвестицій, які були необхідно залучити для того, аби залучити в Україну трудових мігрантів у повоєнний період часу. На мій погляд, щоб все це зробити, наукове обґрунтування, провести законодавче підґрунтя і запустити це все в роботу, за моєю оцінкою це займе приблизно два-три роки часу. Для того, щоб не відтягувати все це і не відкладати в далеку скриньку, станом на зараз ми пропонуємо зміни.

Ми, саме хто? Це команда: Елла Марленівна Лібанова, директор Інституту демографії та проблем якості життя, Олена Малиновська, Олексій Позняк, Володимир Саріюгло, Світлана Калініна.

Ми пропонуємо внести зміни до трьох законів: це Закон "Про зайнятість населення", "Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства" та "Про імміграцію". Цими змінами передбачається п'ять головних пунктів.

Перше. Запровадження єдиного дозволу іноземцям на працевлаштування та перебування в Україні, що видаються за єдиною процедурою.

Друге. Звільнення від покарання іноземного працівника у спосіб скасування дозволу на проживання, якщо той втратить роботу чи дозвіл на використання умов праці буде анульований з вини роботодавця.

Далі. Збільшення терміну з 90 до 180 днів, протягом яких іноземець має прибути в Україну і підписати трудовий контракт, оскільки існуючий термін в умовах війни є замалим і потребує продовження.

Четверте. Створення умов для заохочення іноземних випускників українських вишів до працевлаштування в Україні.

І п'яте. Це працевлаштування громадян ЄС в Україні без видачі відповідного дозволу.

Законопроект про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку працевлаштування іноземців в Україні нами вже підготовлений. І ми пропонуємо, шановні народні депутати, почати спільно над ним працювати.

Пані Галино Миколаївно, по закінченню надішлю вам. Дякую за увагу. Я вклався в 4 хвилини.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Дякую, пане Василю.

Шевченко Світлана Леонідівна – кандидат соціологічних наук Інституту соціології НАН України. Будь ласка, пані Світлано.

ШЕВЧЕНКО С.Л. Добрий день! Вітаю, шановне товариство!

Я можу включити презентацію?

ГОЛОВУЮЧА. Дозволили, пане Ігорю? Все, бачимо.

ШЕВЧЕНКО С.Л. Я представляю Інститут соціології. Інститут соціології, звісно, вивчає демографічні процеси крізь призму тих процесів, які відбуваються в суспільстві. І дана моя презентація, кілька слайдів, про польський напрям української міграції. Сама я теж знаходжуся з дітьми в Польщі і, так би мовити, зсередини можу трохи розказати про цю історію.

По-перше, що я хочу сказати з точки зору науковця, що сьогоднішня наша реальність потребує даних досліджень і зараз немає проблеми з тим, щоб знайти ці дані, навпаки, цих даних дуже багато. І навіть вони можуть нас трохи ввести в оману, тому що їх не завжди коректно представляють медіа, і зараз дуже важливою є коректна інтерпретація даних. Я під час всього цього "круглого столу" я почула деякі цифри, які не є зовсім вірними, перевірила спеціально, наприклад, про те, скільки дітей народилося в Польщі у громадян

України. Можливо, десь в медіа поширювалась неправильна цифра і потім далі з нею працюють.

От, наприклад, приклад такої реакції не зовсім правильної на дані дослідження. Поширений був матеріал в медіа незадовго до річниці, другої річниці вторгнення про те, що половина українок, яка виїхала до Польщі, не збирається повертатися. Насправді в цьому дослідженні було написано докладно так, що 42 відсотки мають намір повернутися в Україну, 47 відсотків мають намір залишитися в Польщі назавжди або на деякий час. Чому такий варіант залишитися в Польщі назавжди або на деякий час, чому дослідники об'єднали в одну альтернативу? Вони це зробили тому, що це була вже друга хвиля дослідження, а перша хвиля дослідження була на весні 22-го року, коли більшості із наших біженців, втікачів здавалося, що цей від'їзд на пару тижнів або пару місяців і вони скоро повернуться. Відповідно дослідники для того, щоб мати змогу порівнювати дані, вони в 23-му році поставили такий саме варіант, а коли ці дані потрапили до медіапростору, виявляється, що жах – половина, значить, українок не повернеться. Тобто, насправді, як би є проблема з тим, щоб дані досліджень потрапляли, мали правильну інтерпретацію, да, і, щоб не вестися емоційно на такі от гучні заголовки.

Насправді серед мігрантів, серед воєнних мігрантів не проводять репрезентативних опитувань, це дуже складно з точки зору реалізації, це дуже високі грошові витрати, мігранти часто переміщуються всередині цих приймаючих країн, і головне, що вони самі не знають своїх планів на подальше майбутнє. Тому самі знаходяться в такій невизначеній ситуації і не можуть планувати часто своє повернення.

Отже, ми маємо користуватися нерепрезентативними даними. Вони теж актуальні. Але дуже важливо відбирати якби ці дані правильно інтерпретувати правильно, і, коли ці наукові дані від науковців переходять до медійного простору, щоб ми не потрапили в пастку от таку як я наводила приклад напочатку, що половина не повернеться, все пропало.

Крім того, є, звісно, проблема соціально бажаних відповідей, звісно, що, коли питають про повернення, то соціально бажаною є якраз позитивна відповідь. Деякі респонденти залишаються у нас недосяжними для будь-яких досліджень, да, це ті, хто, наприклад, виїхали незаконно, це ті в кого складна якась там життєва ситуація або дуже травматичний досвід, їх практично неможливо залучити до жодних досліджень.

Що стосується Польщі? Да, то на даному етапі тут перебуває близько мільйона українських воєнних мігрантів. Розподіл є ось таким: приблизно 41 відсоток – це неповнолітні хлопців і дівчат майже порівно. І серед повнолітніх більшість три чверті складають жінки і приблизно чверть складають чоловіки. Загалом 957 тисяч воєнних мігрантів і плюс близько мільйона мігрантів, які виїхали раніше, до початку вторгнення.

Я трохи скорочу презентацію, для того щоб вкластися в час. Дуже важлива ця вікова група дітей. Діти, їхня безпека, їхня освіта, вони були і є потужним фактором виїзду для батьків, це підтверджують всі дослідження.

Далі. Треба сказати, що коли мова йде про дітей підліткового віку, старшого підліткового віку, то їхні батьки часто розглядають варіант перебування з ними в Польщі до повноліття, ну, а потім вони планують повернутися, в сенсі батьки.

ГОЛОВУЮЧА. Скільки ще потрібно, пані Світлана? Скільки вам ще потрібно? Ми можемо вашу презентацію розповсюдити для всіх учасників.

ШЕВЧЕНКО С.Л. Добре, я тоді останні два слайди покажу, щоб не затримувати час.

ГОЛОВУЮЧА. Давайте.

ШЕВЧЕНКО С.Л. В чому полягають особливості нашої, оцієї української воєнної міграції до Польщі? Цей виїзд був не запланований, і ті,

хто поїхали до Польщі, вони до війни не мали намірів мігрувати з України. Польські воєнні мігранти... українські воєнні мігранти, вони мало інтегруються в польське суспільство, вони залишаються в українському оточенні, працюють на роботах нижчої кваліфікації, що не вимагає знання мови. Вони не знають, скільки вони тут ще будуть, відповідно є великий потенціал для їхнього повернення. Тому що вони насправді мало інтегровані в польське суспільство. І головне те, що вони поки що відчують себе частиною саме українського суспільства, а відтак варто ставитися до них як до активу, а не до втрат.

ГОЛОВУЮЧА. Дякую. Дякую за вашу презентацію. І у мене прохання, щоб ви надіслали до секретаріату до нашого, ми розповсюдимо її для всіх. Я думаю, що висновок вашої презентації щодо того, що українці погано інтегруються в польське суспільство, воно добре для українців, тому що ми маємо надію, що той, хто погано інтегрувався в польську дійсність, він повернеться до України.

У мене багато знайомих, які з Польщі вже повернулися, які перебували, хтось місяць, хтось чотири місяці, але вже повернулися до України, незважаючи на те, що умови і загрози ракетних обстрілів в Україні ще тривають.

Шановні колеги, я зараз передам слово Віталію Музиченку для того, щоб він від Фонду людей з інвалідністю висловив свою думку, і передам модерування Сергію Гривку, бо я розраховувала, що ми будемо дві з половиною години, а ми вже майже дві з половиною і далі будемо обговорювати. Пан Сергій далі змодерує дискусію.

Будь ласка, пане Віталію.

МУЗИЧЕНКО В.В. Доброго дня! По-перше, я дуже дякую за організацію сьогоднішнього обговорення, надзвичайно важливо і надзвичайно вчасно. І якщо чесно, я для себе особисто, уважно переслухав

всіх виступаючих, дізнався багато вхідної і ту, що я знав, інформації, але в багато чому підсилювався.

І насправді я підтримую, і ми давно вже дискутували, питання про те, що питання демографічної політики не може бути нічийне. На сьогоднішній день, дійсно, у сфері розподілу функцій повноважень немає чітко визначеного профільного міністерства, яке б займалося цим питанням. І дійсно, тут потрібно тільки привітати Міністерство соціальної політики в контексті того, що зроблено перший крок у підготовці певного плану дій, куди ми маємо рухатись.

Власне, ми можемо констатувати факт про те, що питання дуже наскрізне і пов'язано з багатьма процесами, як ми чули, і з соціально-економічним становищем, і з іншими процесами людського розвитку, але, напевно, тут потрібно підкреслити нерозривність із міграційною і еміграційною політикою. Це одна із складових, яка також має бути враховано. Звичайно, коли ми говоримо в цьому аспекті, то ми повинні розуміти, яку державу ми хочемо бачити через десятиліття і для кого ця держава, це як стратегічне бачення.

У даному аспекті давайте не забувати про сьогоднішні виклики в форматі і в тому, який склад населення, яких категорій і що ми маємо от як вихідну точку насправді. Тому в рамках якраз цих процесів дуже важливо зрозуміти місце кожної людини і запропонувати той вектор, куди ми маємо рухатися.

Тому, я думаю, в даному випадку абсолютно актуальне питання, хто має концептуально і профільно формувати політику в цьому напрямку. І, власне, питання демографічної політики має бути як основа для прийняття всіх стратегічних рішень стосовно розвитку держави на десятиліття наперед.

Тому за результатами, думаю, буде дуже актуально порушити питання в форматі визначення от саме тих організацій і органів, які мають працювати. І тут, на мій погляд, це вже питання не агенції, умовно, а це питання органу, який буде безпосередньо формувати відповідну політику на майбутнє.

Дякую.

Веде засідання голова підкомітету з питань соціального захисту і реабілітації осіб з інвалідністю та регулювання діяльності їх підприємств і громадських об'єднань ГРИВКО Сергій Дмитрович

ГРИВКО С.Д. Дякую, Віталій Володимирович.

Піднята рука. Будь ласка, Петро Тулей.

ТУЛЕЙ П.П. Дякую, пане Сергію.

Я досить коротко. І хочу підтримати виступ пана Двойленка і пана Гладуна відповідно щодо демографічної агенції України як такої, тобто структура, яка на сьогоднішній день, і на моє, в тому числі, бачення, створення нової нема необхідності. Для цього є наразі Міністерство соціальної політики, яке в повному обсязі може взяти на себе цю функцію, створити там чи директорат, чи управління, яке буде займатися цими питаннями. Але я хочу сказати трішечки інше, щоб в кінці перейти на більш оптимістичне бачення демографії у нашій країні.

Я проаналізував чисельність населення України в 1941 році. Воно складало 41,5 мільйона. І в 1945 році, до кінця війни, воно склало 27 мільйонів чоловік, тобто різниця досить і досить велика. Але післявоєнна відбудова як Радянського Союзу, так і України, показала те, що великими темпами, і до практично 1993 року чисельність України склала 52 майже з половиною мільйона населення – це різниця у 15 мільйонів чоловік за 52 роки, то чому змогли наші батьки, діди поправити демографію населення в Україні, а ми не можемо. Мало того, на сьогоднішній день ми не знаємо практично фактичної чисельності, відправна точка це 90-ті роки і від неї ми відштовхуємося, наразі ми не можемо чітко навіть сказати скільки нас, українців, у світі загалом.

Відповідно до того, як подолати цю кризу? У повному обсязі я бачу представлена Міністерством соціальної політики концепція, але вона не є повною і потребує, на мій погляд, ще багато роботи і зі сторони громадськості, зі сторони юристів, профспілок, роботодавців для того, щоб відпрацювати всі ці моменти до кінця.

Я згодний з паном Гладуном і не хочу просто повторюватися, всі шість пунктів, які він сказав, вони повністю відповідають тому, що необхідно зробити. Але ще є такі речі – привабливість. Що таке привабливість для повернення наших мігрантів? Це умови праці, це сама робота, безпека, це тут питання навіть не стоїть, це стоїть на першому місці. А також у самих умовах праці і це трудові відносини, які вони будуть? Людину будуть берегти, людину будуть ліляти, а не швиряти, відпихувати, знущатися над нею, це і є привабливість і це потягне тих людей, які приймуть все-таки рішення повернутися з тої такої довгої міграції, в якій вони на сьогоднішній день знаходяться.

Дякую.

ГРИВКО С.Д. Дякую, пане Петро.

Маленьку ремарочку зроблю, от ви сказали, що у нас після Другої світової війни у нас там був приріст, що у певному сенсі там були великі міграційні процеси, тому що тоді була країна радянська і вона відповідно велика і на відбудову завозили дуже багато людей. Це на прикладі Чернігова можу сказати, тому що до нас на Чернігівщину завезли близько 20 тисяч людей на відбудову. Відповідно пішли демографічні процеси тому що ця відбудова була дуже довгою. Тому в таких рамках, можливо, у нас там, скажімо, різних кроків в цьому напрямку не буде, але потрібно розраховувати тільки на себе в цьому питанні.

Відповідно є бажачі задати питання до міністерств, починаємо дискусію, обговорення нашого "круглого столу". Піднімайте руки відповідно зараз, сподіваюсь, Міністерство соціальної політики відповість на ті три

питання, які я задавав раніше, на початку нашого "круглого столу", а ви поки визначіться, будете задавати і кому питання для обговорення.

Прошу, будь ласка, Міністерство соціальної політики, пані Марчак.

БОРЩЕНКО Т. Доброго дня, пане Сергію, прошу вибачення Дарина Миколаївна дуже вибачалась, тому що у неї зустріч на четверту, вона попереджала, вона відключилась, делегувала мене відповісти на запитання.

Тому загалом хотіла б дуже подякувати за висловлені коментарі щодо демографічної політики загалом та пропозиції, та зауваження до демографічної стратегії враховуючи те, що ми наразі ще працюємо над документом, враховуємо численні зауваження, які були надані центральними органами виконавчої влади, громадськими організаціями, міжнародними організаціями, то текст стратегії буде значно доопрацьований.

Щодо конкретно вашого питання, то дійсно зауваження щодо вимірюваності цілей надзвичайно слухне і ми в ході доопрацювання додамо цілі, які дійсно будемо ставити, щоб видно було, чи ми досягли цього, чи ні, і що конкретно ми хочемо досягти там через 5 чи 10 років.

Щодо інформаційної кампанії. В плані заходів визначено, над яким ми зараз також працюємо паралельно, визначено конкретні інформаційні кампанії щодо тієї чи іншої цілі, того чи іншого завдання, де визначені профільні міністерства. І планується, що ці інформаційні кампанії будуть під егідою профільних міністерств за підтримки донорських коштів, в принципі пропозиції від донорів ми отримуємо, тому передбачається здійснювати заходи їх фінансування в цьому плані таким.

І щодо відповідальних центральних органів виконавчої влади. Як я уже зазначала, до кожної стратегічної цілі у нас є перелік завдань, до кожного завдання перелік заходів і за кожним із заходів визначається головний центральний орган виконавчої влади і інші центральні органи виконавчої влади, які долучені до виконання цього заходу. План заходів буде напрацьований, буде засланий на погодження центральним органам

виконавчої влади і уже буде дискусія з міністерствами, чи вони погоджуються, що вони відповідальні за цей план, за це завдання і захід, чи ні. І таким чином буде чітко визначено той чи інший центральний орган виконавчої влади або це місцевий орган, який буде відповідальним і з якого буде спрос по виконанню того чи іншого заходу.

Дякую.

ГРИВКО С.Д. Пані Тетяна, у мене питання ще до вас є, якщо ви представляєте Міністерство соціальної політики. Значить, повертаючись до другого питання, я казав про те, що ви вказуєте головну ціль, це одну з головних цілей, саму першу – це ціннісні зміни, але на вирішення ціннісних змін в демографічній стратегії є тільки два маленьких абзаци. Відповідно мене цікавить, які, ви вважаєте, профільні міністерства повинні бути закріплені за інформаційною політикою? Це перше.

І друге питання. Я там ще розширю, чи будете залучати, наприклад, Пенсійний фонд до інформаційної політики? Чому я це питаю? Тому що безпосередньо Пенсійний фонд працює з пенсіонерами, які знаходяться в певній групі ризику демографічної політики, тому що ми чітко розуміємо і знаємо, що Пенсійний фонд дотаційний, відповідно, на жаль, демографічні процеси деструктивного характеру дуже сильно будуть відобразатись на пенсійній системі. І тому, чи буде, наприклад, аналогічно теж в інформаційній кампанії залучена система Пенсійного фонду, тому що вони безпосередньо комунікують з пенсіонерами, які безпосередньо мають дітей, внуків відповідно і так далі, розвиваючи мою далі думку, як частина інформаційної політики? Будь ласка.

БОРЩЕНКО Т. Так, я думаю, що ми будемо залучати Пенсійний фонд до інформаційної кампанії, оскільки популяризація того активного довголіття, працевлаштування можливого за такої можливості, чим довше

людина працює, тим можливо збільшується її пенсія. Всі ці питання, буде залучений Пенсійний фонд до їх, до інформаційної компанії.

Також, що стосується сімейних цінностей, то Міністерство культури та інформаційної політики, Міністерство молоді та спорту, інші міністерства, відповідно до компетенції яких належить те чи інше питання, будуть залучені і їхні впорядковані органи на місцях.

ГРИВКО С.Д. Пані Тетяно, дуже дякую.

Я розумію, що ми працюємо більше двох з половиною годин і інформація можливо втрачатись якраз в обговоренні. Але якщо є бажаючі виступити, я не бачу правда рук, ну якщо нема бажаючих виступити, то я відповідно скажу заключне слово.

Я б попросив би всіх представників, які зараз знаходяться за круглим столом цим, відповідно направити всі ваші презентації до Комітету соціальної політики, воно буде розіслане всім учасникам "круглого столу" і направити ваші пропозиції і бачення розвитку демографічної політики, конкретні шляхи.

Тому що наприклад у мене було 24 питання на цей "круглий стіл", але бачачи, що є певні проблеми з певними міністерствами, які не з'явилися – це Міністерство освіти, Міністерство культури. Вважаю що, ну я їх оформлю письмово і надішлю як рекомендації від, попрошу у комітету запровадити, включити як рекомендації від цього "круглого столу", до відповідних центральних органів виконавчої влади.

Також аналогічно шкода, що наприклад того ж Міністерства оборони немає. Тому що, щоб вони зрозуміли, наскільки важливо життя українських воїнів і як потрібно, що дуже потрібно берегти життя кожного воїна, в рамках демографічного нашого питання.

Тому, шановні колеги, шановні учасники цього "круглого столу", я вам дуже вдячний за роботу, за напрацювання, а безпосередньо Міністерству

соціальної політики, безпосередньо Фонду ООН у галузі народонаселення в Україні і відповідно всім учасникам "круглого столу".

Я чекаю ваших пропозицій, відповідно по тому, що потрібно поліпшити демографічну ситуацію. Тому що демографічне питання – це питання виживання нашої країни. І я прошу віднестися до цього питання з максимальною серйозністю. Комунікувати з людьми, роз'яснювати людям, давати інформацію, відповідно працювати з органами місцевого самоврядування, щоб вони теж комунікували безпосередньо з людьми, безпосередньо з представниками людей, для того щоб зрозуміти, наскільки це важливо і наскільки потрібно нам консолідуватись в цьому питанні і вирішити це питання невідкладно, тому що безпосередньо демографічні проблеми, ми побачимо їх негативні чинники відразу після перемоги, тому що багато є проблем і дефіциту бюджету, який потрібно буде вирішувати. Будь ласка, віднесіться до цього питання дуже серйозно, я вас прошу. Відповідно чекаємо ваших пропозицій.

Дякую вам за роботу. Слава Україні! І гарного вечора!